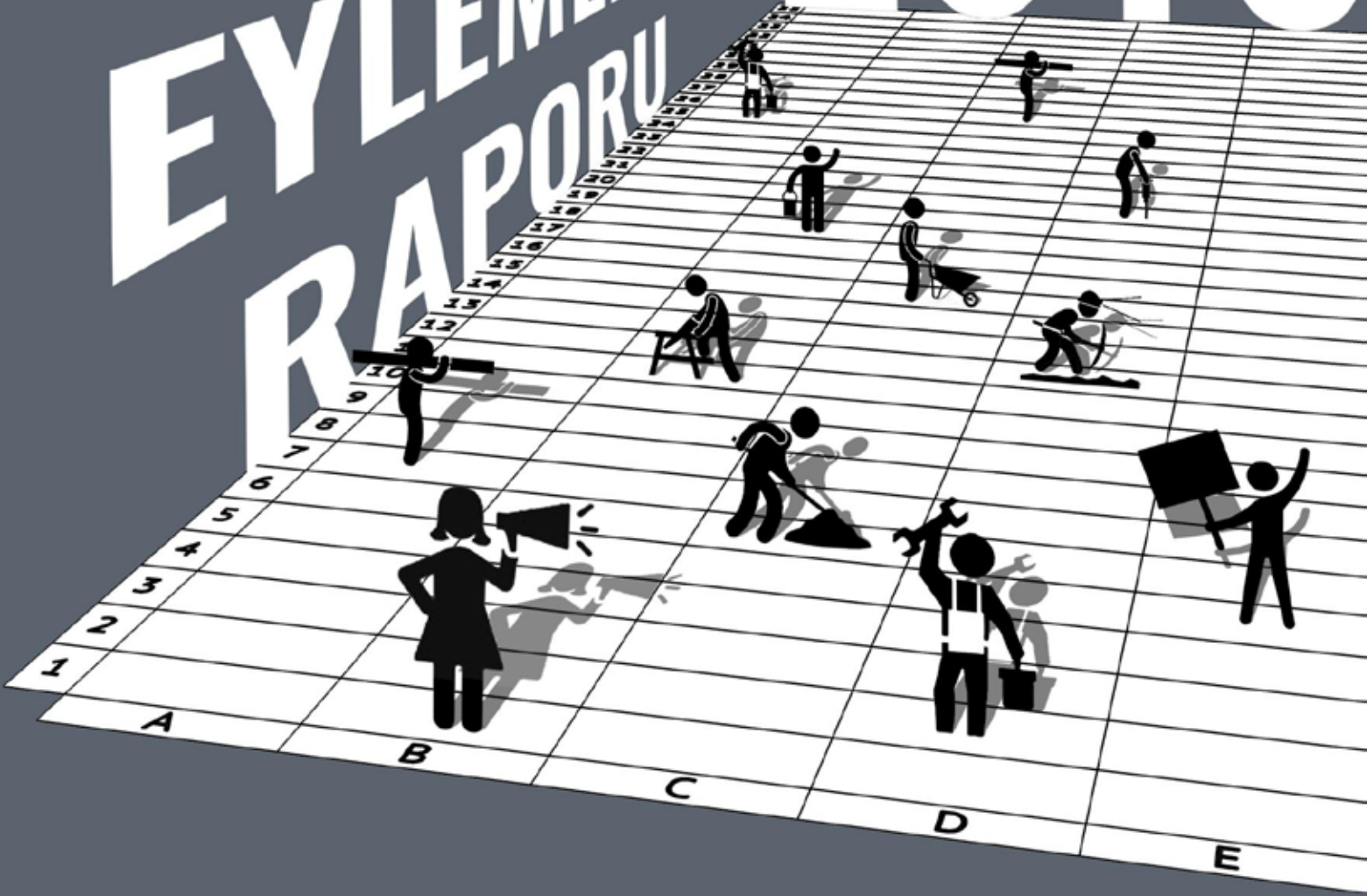

İŞÇİ SINIFI EYLEMLERİ RAPORU 2016

EMEK
ÇALIŞMALARINI
TOPLULUĞU

2016
İŞÇİ SINIFI
EYLEMLERİ
RAPORU

Raporu yazanlar: Ayşe Alnıaçık, Alpkan Birelma, Ebru Işıklı, Deniz Sert

Araştırmada emeği geçenler: Ayşe Alnıaçık, Alpkan Birelma, Ebru Işıklı, Orhun Aras Köksal, Mine Kösem, Hilal Öztaş, Akın Sefer, Deniz Sert

Harita üzerindeki veri görselleştirme için Ahmet Suvar Aslan'a teşekkür ederiz.

Kapak: Ammar Sezgin

Mizampaj: Aret Bedik Şahumyan

Emek Çalışmaları Topluluğu, İstanbul, Haziran 2017

İletişim:

emekcalismalaritoplulugu@gmail.com

<https://www.facebook.com/emekcalisma>

<https://twitter.com/emekcalisma>

2016

İŞÇİ SINIFI

2016
İŞÇİ SINIFI
EYLEMLERİ
RAPORU

EYLEMLERİ

RAPORU

06

ÖZET

08

GİRİŞ

10

I. 2016 GENEL GÖRÜNÜM

12

II. İŞYERİ TEMELLİ EYLEMLERİN ANALİZİ

31

III. ÖRNEK İŞYERİ TEMELLİ EYLEM VAKALARI

34

IV. GENEL EYLEMLERİN ANALİZİ

37

EK - İŞYERLERİ LİSTESİ

ÖZET

2016 yılında basına yansıyan 729 işçi ve memur eylemi tespit edilmiştir. Bunlardan bazıları aynı sorun ya da talepler etrafında, birbirleriyle eş zamanlı ya da yakın aralıklarla organize edilmiş eylemlerdir. Bunları birleştirdiğimize 608 eylem vakasına ulaşırız. 608 vakanın 420'si işyeri temelli eylem vakası, 177'si genel eylem vakası, 11'i ise dayanışma eylemidir.

2015 yılında 1.116 adet tekil eylem, toplam 754 eylem vakası ve 628 işyeri temelli eylem vakası tespit etmiştik. 2015'ten 2016'ya işçi sınıfı eylemlerin yaklaşık olarak üçte birlik bir azalma yaşamış olduğunu görürüz.

2015 yılında 2014'e göre eylem sayısı düşmüştü. Bu düşüşün muhtemelen en önemli sebebinin 2015 yazında yapılan seçimlerin ardından ülkenin

2016'da gerçekleşen 420 işyeri temelli eylem vakasına dair şu noktaların altı çizilebilir:

46 bin EYLEMDEKİ İŞÇİ SAYISI	%39 ÖZEL KADROLU	%52 BASIN AÇIKLAMASI	%37 İŞTEN ATMA	10 GÜN ORTALAMA SÜRE	%29 ÜRETİM DURDU	%35 HAK GELİŞTİRME
İşyeri temelli eylemlere katılan toplam işçi sayısının yaklaşık 46 bin olduğu tahmin edilmektedir.	Bu vakaların %39'u özel sektörde çalışan kadrolu işçiler, %26'sı memurlar, %15'i özel sektör firmalarının taşeronlarında çalışan işçiler, %15'i de kamu kurumlarının taşeronlarında çalışan işçiler tarafından gerçekleştirilmiştir. 2015'e göre en çarpıcı değişiklik memur eylemlerinin payındaki artıştır.	İşyeri temelli eylemlerin %52'si basın açıklaması, %19'u fiili grev, %11'i ise kalıcı direniştir. 2015'le mukayese ettiğimizde basın açıklamasında 5 puanlık bir artış yaşanmışken, diğer iki eylem türünün oranları yakındır.	İşyeri temelli eylemlerin %37'sinde işten atma, %21'inde işteyken ücret gaspı, %13'ünde yıldırma ve keyfi ceza nedenleri rol oynamıştır. Eylem yapılan işyerlerinin %13'ünde sendikalaşma çabası mevcuttur. 2015'le mukayese ettiğimizde işten atma nedeninde, KHK ile işten atılanların yaptıkları eylemlerin etkisiyle 6 puanlık bir yükseliş yaşanmıştır. İşteyken ücret gaspı oranı aynı kalmış, asıl olarak memurları ilgilendiren yıldırma keyfi cezada 6 puanlık yükseliş kaydedilmiştir. Sendikalaşma nedeni ise iki puan azalmıştır.	2015'te işyeri temelli eylem vakalarının ortalama süresi 20 gün iken 2016'da bu sayı 10 güne inmiştir.	İşyeri temelli eylemlerin %29'u üretimi durduran ya da yavaşlatan eylemlerdir. Bu oran 2015'e göre hafifçe düşmüştür. Özel sektör firmalarının taşeron işçilerinin yaptıkları eylemlerde bu oran %66'ya çıkarken, memurlarda %4'tür.	Bu eylemlerin %35'i hak geliştirme niteliğinde, kalanı ise savunma niteliğindedir. Hak geliştirme oranı özel kadrolu işçilerde %54'e çıkarken, memurlarda %11'e iner.

çatışmalı ve otoriter bir atmosfere sürüklenmesi olduğunu iddia etmiştik. Seçimden sonra çözüm süreci rafa kaldırılmış, bölgede çatışmalar başlamıştı. Suruç ve Ankara katliamı gibi kitle eylemlerine yönelik İŞİD saldırıları da aynı dönemde gerçekleşmişti. 2015'in ilk altı ayında aylık ortalama işyeri temelli eylem vakası sayısı 105 iken, ikinci altı ayda ortalama 47'ye düşmüştü.

2015'te başlayan genel düşüş 2016'da sürdü. Düşüşe pek çok farklı etken katkı yapmış olsa da ana etkenin Temmuz ayında gerçekleşen darbe girişimi ardından başlayan OHAL rejimi olduğunu iddia etmek yanlış olmayacaktır. 2016'ının ilk yarısında aylık ortalama işyeri temelli eylem vakası sayısı 53 iken, ikinci yarıda ortalama sayı 34'e düşer.

2016'da gerçekleşen 188 genel eylem vakasına dair ise şunların altı çizilebilir:						
2.954	%37	%70	34	%68	%58	%64
MÜCADELE VERDİĞİ İÇİN ATILANLAR	BAŞAT ÜÇ İŞKOLU	EYLEMLERDE SENDİKA ORANI	VAKAYLA EĞİTİM-SEN 1.	BASIN AÇIKLAMASI	KİRALIK İŞÇİLİK VE KIDEM	DİSK ÖNE ÇIKIYOR
2016'da basına yansıyan bir eylem gerçekleştirilen sendikal örgütlenme mücadelelerinde en az 1.359 işçi sendikalaşma mücadelesine katıldığı için işverenler tarafından işten atılmıştır. 1.586 işçi ise sendikalaşmadan farklı sebeplerle yapılan hak mücadelelerine katıldığı için işinden olmuştur. Toplam sayı 2.954'tir.	Vakaların %13'ü inşaat, %12'si metal, %12'si genel işler işkolundadır.	Bu eylemlerin %47'si bir işçi sendikası tarafından, %23'ü bir memur sendikası tarafından yapılırken, eylemlerin %27'si herhangi bir kurumun dahil olmadan gerçekleşmiştir. 2015'e göre en dikkat çekici fark kurumsuz eylemlerin oranındaki 9 puanlık düşüştür.	Sendikaların örgütlediği işyeri temelli eylem vakası sayılarına baktığımızda 1. sırada 34 vakayla Eğitim-Sen, 2. sırada 28 vakayla İnşaat-İş, 3. ve 4. sırada 25'er vakayla Genel-İş ve Birleşik Metal-İş gelir.	Genel eylemlerin %68'i basın açıklaması, %20'si miting, %5'i imza kampanyası türündedir.	Genel eylem vakalarının %30'unda kiralık işçilik yasa tasarısı, %28'inde kıdem tazminatı yasa tasarısı bir eylem nedeni olarak rol oynamıştır..	Genel eylemlerin düzenleyicileri arasında olan sendikaların konfederasyonlarına baktığımızda DİSK %64 ile birinci, Türk-İş %21 ile ikinci, KESK %17 ile üçüncü gelir.

GİRİŞ

Emek Çalışmaları Topluluğu (EÇT), 2014 yılı Eylül ayında bir grup akademisyen, araştırmacı ve sendika uzmanlarının daha koordineli çalışma imkanları üzerine gerçekleştirdiği bir dizi buluşma sonucu doğdu.

EÇT emek hareketine destek vermek isteyen araştırmacıların, akademisyenlerin, gazetecilerin, genel anlamda yazar-çizerlerin organize bir şekilde hareket ederek nitelikli ve etkili ürünler ortaya koyabilecekleri bir zeminin kurumsallaşmasını hedefler. Emek hareketinin farklı öznelelerine eşit mesafede durur ve harekete somut katkı sunmayı amaçlar. İşçi sınıfının ve işçi mücadelelerinin görünürlüğünü artırmaya ve emek hareketinin veri temelli politika yapma kapasitesini geliştirmeye gayret eder. EÇT, bu amaç ve ilkeleri paylaşan herkesin katılımına açıktır.

Nisan 2016'da 2015 İşçi Sınıfı Eylemleri Raporu'nu yayınladık. 2016 baharından bu satırları yazarken içinde olduğumuz 2017 yazına Türkiye iç karartıcı bir dönem yaşadı. Bizler de bu ortamdan fazlasıyla etkilendik ve hedeflediğimiz aksine 2016 raporunu erkene çekmek şöyle dursun sarkıtmak durumunda kaldık.

2015'te olduğu gibi 2016 verilerini de bazı internet sitelerini ve tüm yerel ve ulusal yazılı basını tarayarak elde ettik. Medya taraması için Türkiye'de yayınlanan hemen hemen tüm ulusal ve yerel yazılı basına dijital ortamda erişim sağlayan bir medya takip ajansının arama motorunu kullandık. Bunun yanında Evrensel gazetesinin ve Kızıl Bayrak'ın internet sitelerindeki tüm emek haberlerini taradık. Pek çok vakada daha farklı bilgilere ulaşmak için sendika.org ve uidder.org gibi internet sitelerini ya da ilgili sendikanın internet sitesini ve sosyal medya hesaplarını inceledik. Gerktiğinde sendika ile iletişime geçtik. Bazı vakalarda ise direnişçi işçilerin kurdukları sosyal medya hesaplarından faydalandık. Elinizdeki rapor bu hummalı çalışmanın sonucunda ortaya çıkmıştır ve işçi sınıfının (işçilerin ve memurların) 2016'da medyaya yansıyan eylemlerini kapsamaktadır.

Medyaya yansıyan eylemler emek mücadelesinin bütününe yansıtamaz. Dolayısıyla bu

rapor emekçilerin hak arama faaliyet ve mücadelelerinin eksiksiz bir dökümünü değil genel bir resmini sunmaktadır. Belki de buz dağının görünen kısmı demek yerinde olacaktır. Öte yandan raporda 2016'da ülkemizde gerçekleşen tüm işçi sınıfı eylemlerini kapsadığımızı söylemek de iddialı olacaktır. Basına yansıyan eylemler ve basına yansıyan ancak bu tip araştırmalarda kaçınılmaz olan araştırmacı hatasından dolayı gözden kaçırdığımız eylemler analiz dışında kalmıştır.

2017 raporunu 2018'in ilk aylarında çıkarmayı hedefliyoruz. İşçi sınıfı eylemlerini raporlama konusunda hedefimiz İSİG Meclisi'nin yaptığı gibi düzenli aylık raporlar çıkarmaktır. Bu raporlarda sayısal verinin yanı sıra ilgili ayın ilgi çekici bir vakasını mercek altına alıp ayrıntılı bir şekilde yansıtmayı da hedefliyoruz. Bu şekilde yapılacak düzenli ve güncel raporların işçi hareketine olan ilgiyi artıracığını düşünüyoruz. Bu üretim kapasitesine ulaşmak için elbette çoğalmaya ihtiyacımız var. 2018'de bu gönüllü kapasitesine ulaşmayı umuyor ve sizi saflarımıza çağırıyoruz.

RAPORDA KULLANDIĞIMIZ TEMEL KAVRAMLAR

İşyeri temelli eylem vakası

Bir işyerindeki sorunlar ya da talepler için o işyerindeki emekçiler tarafından yapılan eylem ya da eylemler serisi için işyeri temelli eylem vakası kavramını kullandık. Bu kavramı Kaygısız'ın yapmış olduğu 2013 ve 2014 yılı araştırmalarından ilham aldık. Bir işyeri temelli eylem vakası birkaç saat ya da aylar sürebilir, sadece bir işyeri ile değil aynı firmanın birden fazla işyerinde birden cereyan edebilir. Bir işyerinde, aynı yıl içerisinde farklı sebeplerle gerçekleşen, aralarında belli bir zaman aralığı olan eylem ya da eylem serilerini ise iki farklı işyeri temelli eylem vakası olarak kodladık. Öte yandan aynı işverene yönelik eş zamanlı olarak farklı yerlerde yapılan eylemleri tek bir işyeri temelli eylem vakası olarak kabul ettik. Bunun en tipik örneği bir bakanlığın memurlarının o bakanlığın farklı illerdeki binaları önünde aynı gün yaptığı basın açıklamalarıdır.

Dayanışma eylemleri

Bir işyerinde devam eden bir mücadeleyle dayanışmak için başka bir işyerinde çalışan emekçilerin gerçekleştirdiği eylemlerdir. Şu ana kadar kaydettiğimiz tüm dayanışma eylemleri tekil eylemlerdi.

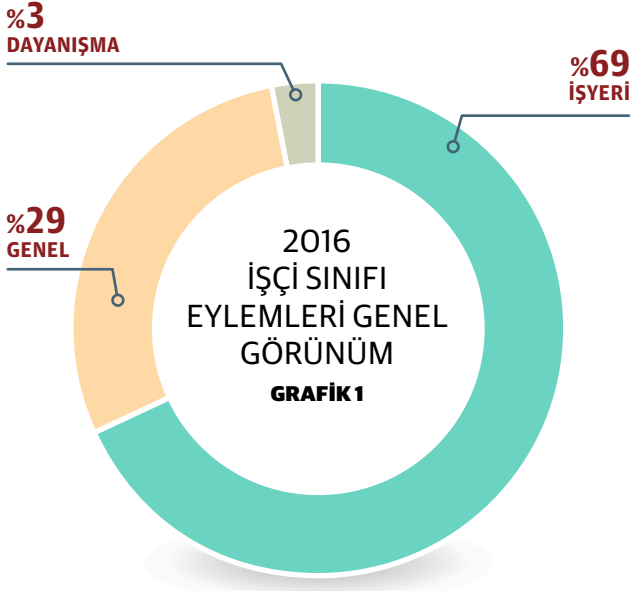
Genel eylem vakası

İşçilerin bir işyerindeki spesifik sorunlarından ziyade çalışma hayatına ilişkin genel taleplerini ya da çalışma hayatının ötesindeki politik taleplerini dile getiren, siyasal iradeye ya da kamuoyuna hitap eden işçi eylemleri genel eylem vakası olarak adlandırdık. İşyeri temelli eylem vakalarına benzer şekilde genel eylem vakaları da eşzamanlı olarak gerçekleştirilen birden fazla tekil eylem içerebilir. Örneğin bir sendikanın aynı taleple aynı gün birden fazla ilde gerçekleştirdiği basın açıklamalarını tek bir genel eylem vakası olarak kodladık. Benzer şekilde, bir sendikanın kıdem tazminatı için bir meydanda beş gün boyunca imza standı kurması ve o beş gün içinde o meydanda iki kitlesel basın açıklaması

yapmasını tek bir genel eylem vakası olarak saydık. Farklı illerde yapılan 1 Mayıs eylemlerini ise her ildeki öznelerin çoğulluğuna ve farklılıklarına dayanarak ayrı birer genel eylem vakası olarak kabul ettik.

Tekil eylem

Bir mücadele sürecinin herhangi bir anında gerçekleştirilen eylemdir. Öncesinde veya sonrasında gerçekleştirilen eylemlerle birleştirilmemiştir. Ancak aynı anda birden fazla mekanda gerçekleşebilir. Örneğin bir bakanlığın memurlarının o bakanlığın çok sayıda farklı binası önünde aynı gün yaptığı basın açıklamaları bir tekil eylem olarak tanımlanmıştır. Fakat aynı işyerinde işçilerin birer hafta ara ile yaptığı üç basın açıklaması üç tekil eylemdir. Benzer şekilde aynı işyerindeki işçilerin aynı taleplerle üç gün arayla yaptıkları basın açıklaması ve fiili grev iki tekil eylemdir. Bir işyeri temelli eylem vakası ya da genel eylem vakası birden fazla tekil eylemden oluşabilir. Tekil eylem, gündelik dilde kullandığımız eylem kavramına daha yakındır.

I. 2016 GENEL GÖRÜNÜM

2016 yılında basına yansıyan 420 işyeri temelli eylem vakası, 177 genel eylem vakası ve 11 dayanışma eylemi gerçekleşmiştir. Bunların toplam içindeki oranı sırasıyla %69, %29 ve %3'tür. 420 işyeri temelli eylem vakasında 529 tekil eylem, 177 genel eylem vakasında ise 189 tekil eylem yapılmıştır. Dayanışma eylemlerinin hepsi tekil eylemdir. Dolayısıyla 2016 yılında tespit edebildiğimiz kadarıyla, işçi sınıfı bazıları birden fazla ilde eş zamanlı olarak yapılan 729 tekil eylem gerçekleştirmiştir. Bir başka deyişle 2016'da ülkemizde her gün ortalama iki işçi sınıfı (tekil) eylemi yapılmıştır.

İŞÇİ SINIFI EYLEMLERİ 2013-2016

TABLO 1

Yıl	İşyeri temelli olmayan vaka sayısı	İşyeri temelli vaka sayısı	Toplam vaka
2013*	180	365	545
2014*	206	795	1001
2015	126	628	754
2016	188	420	608

*2013 ve 2014 yılı verileri için bkz. İrfan Kaygısız, DİSK-AR

Tablo 1'de 2015 ve 2016 yılı verilerimiz ile İrfan Kaygısız'ın DİSK-AR Dergisi'nde yayınlanan üç makede sunduğu 2013 ve 2014 yılı verileri birlikte sunulmuştur.¹ Kaygısız'ın verileri ile bu araştırmanın verileri yüzde yüz uyumlulaştırılmamış olsa da yukarıda belirttiğimiz üzere sistematik olarak ortaktır. Genel eğilimleri görmek açısından karşılaştırılma yapılmasında bir mahsur bulunmamaktadır.

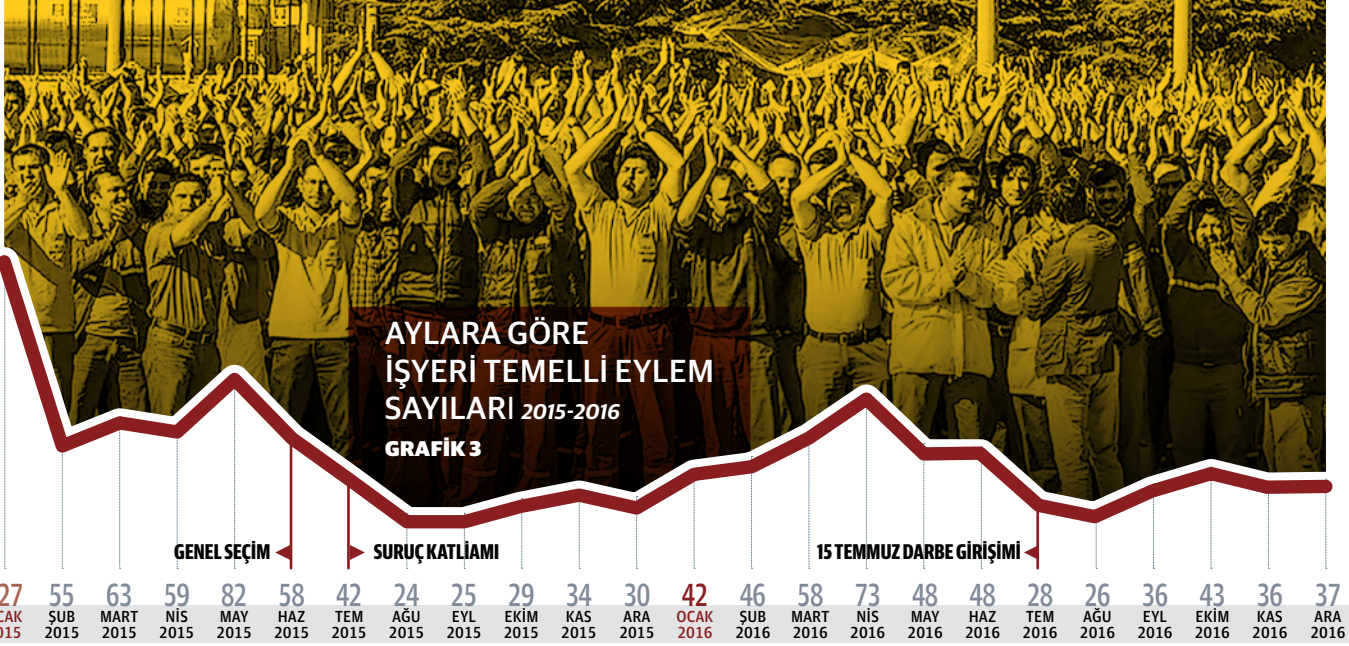
Kaygısız'ın verilerine göre 2014 yılı taşeron işçilerin işçi sınıfı eylemlerine damgasını vurduğu yıldır. 2014 yılında toplam eylemlerin %56'sını taşeron işçiler gerçekleştirmiştir.² Bu oran 2015 yılında %31, 2016 yılında ise %30'dur. Taşeron işçilerin görece yükseliş ve düşüş sebeplerini 2015 yılı raporumuzda irdelemiştik.³

2015 yılında metal sektöründe yaşanan ciddi eylem dalgasına rağmen 2014'e göre toplam eylem sayısı düşmüştü. Bunun en muhtemel sebebinin 2015 Haziran'ında yapılan seçimlerin ardından ülkenin çatışmalı ve otoriter bir atmosfere sürüklenmesi olduğunu iddia etmiştik. 2015 Haziran'ı ile erken seçimin yapıldığı Kasım ayı arasında çözüm süreci rafa kaldırılmış, bölgede çatışmalar başlamıştı. Dahası 31 kişinin hayatını kaybettiği Suruç (Temmuz) ve 101 kişinin hayatını kaybettiği Ankara katliamı (Ekim) gibi İŞİD saldırıları da aynı dönemde gerçekleşmişti. 2015'te Haziran'daki dönüm noktasına kadar,

1 Kaygısız, İrfan (2014a) "2013 Yılı İşçi Sınıfı Eylemleri Üzerine Değerlendirme," DİSK-AR, no. 2; Kaygısız, İrfan (2014b) "2014 Ocak Haziran Dönemi İşçi Sınıfı Eylemleri Üzerine Değerlendirme," DİSK-AR, no. 3; Kaygısız, İrfan (2015) "2014 Yılı İşçi Sınıfı Eylemleri Üzerine Değerlendirme," DİSK-AR, no. 4.

2 Kaygısız (2015) sf. 151.

3 EÇT, 2015 İşçi Sınıfı Eylemleri Raporu, sf. 11-12.

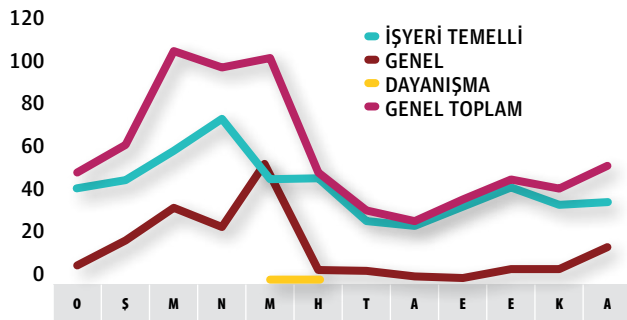

yani ilk altı ayda aylık ortalama işyeri temelli eylem sayısı 105 iken, ikinci altı ayda ortalama 47'ye düşmüştü.

2015'te başlayan genel düşüş 2016'da sürdü ve toplam vaka sayısı 754'ten 608'e düştü. Düşüş pek çok farklı etken katkı yapmış olsa da ana etkenin Temmuz ayında gerçekleşen darbe girişimi ardından başlayan ve günümüze dek süren OHAL rejimi olduğunu iddia etmek yanlış olmayacaktır.⁴ 2016'da ilk ayda ortalama işyeri temelli eylem sayısı 53 iken ikinci altı ayda ortalama sayı 34'e düşer. Grafik 2'deki aylara göre eylem sayıları grafiğinde bu düşüş açık bir şekilde görülmektedir.

Eylemlerin ay dağılımından hareketle mevsimsel bir eğilim tespit etmek mümkün görün-

AYLARA GÖRE EYLEM SAYILARI 2016 **GRAFİK 2**

memektedir. Kaygısız'ın 2013 ve 2014 verisinin ay dağılımında net bir paralellik olmasa da her iki yılda da Ocak ve Temmuz aylarının ilk üçte olma-

4 Demokrasi ile eylemler arasındaki ilişkiye dair benzer tespitlerde bulunan, ülkemiz üzerine yeni yayınlanmış bir çalışma için bkz. Uysal, Ayşen (2017) Sokakta Siyaset, Türkiye'de Protesto Eylemleri, Protestocular ve Polis, İstanbul: İletişim Yayınları, sf. 68, 76, 101, 146.

sı dikkat çekicidir. Ocak ayının yüksekliği ihale ayı olması sebebiyle taşeron işçi eylemlerinin artışı ile ilintili gibi görünmektedir. Öte yandan Temmuz ayı 2013'te bahar aylarında, 2014'te ise yaz aylarında başlayan yükseliş trendinin zirve noktasıdır.

EÇT'nin 2015 ve 2016 verisindeki ay dağılımı açısından tek paralellik, senenin ikinci yarısındaki belirgin düşüştür. İşyeri temelli eylemler 2015'te Mayıs'tan sonra, 2014'te ise Haziran'dan sonra düşmüş ve sene sonuna dek düşük seyirde devam etmiştir. Bu trendin mevsimsel etkenlerden ziyade yukarıda bahsettiğimiz, ülkede yaşanan olağanüstü politik gelişmelerle ilintili olduğunu söylemek mümkündür.⁵

Grafik 3 iki yılda gerçekleşen eylemlerin aylara göre dağılımını göstermektedir. 2015 Ocak-Mayıs döneminde ortalama 74 olan işyeri temelli eylem sayısı, 2015 Haziran 2016 Temmuz arası dönemde 41'e, Temmuz sonrasında ise 36'ya düşmüştür. 2015 Ocak'ta eylem sayısında yaşanan zirveyi iki grubun eylemlerine dikkat çekerek açıklayabiliriz. Birincisi, Birleşik Metal-İş'in TİS sürecinin tıkandığı işyerlerinde 28 eylem gerçekleştiren metal işçileri iken, ikincisi 35 işyeri temelli eylem gerçekleştiren taşeron işçileridir. Özellikle kamu taşeronlarında sene başlarında kimi işyerlerinde ihaleler bittiği için işçilerin mağdur edilmesi ve bu nedenle da eylem sayısında ciddi artış söz konusuydu.

5 1990'lardan 2000'li yıllara Türkiye'deki tüm sokak eylemleri üzerine yaptığı araştırmasında Uysal (2017, 81) genellikle bahar aylarında eylemlerin arttığını, ancak yaz aylarında, özellikle de Ağustos ayında eylem sayılarında önemli düşüşler yaşandığını belirtir.

II. İŞYERİ TEMELLİ EYLEMLERİN ANALİZİ

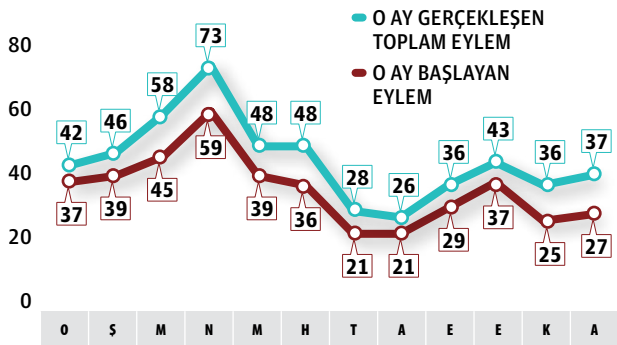
Raporun ana gövdesini oluşturan ikinci bölümde işyeri temelli eylemleri inceleyeceğiz. İşçilerin işyerlerinde yaşadıkları sorunlara karşı işyerindeki patronlarını hedef alan eylemlerini Kaygısız'ın izinden giderek "işyeri temelli eylem" olarak isimlendirdik. Bir işyerindeki bir ya da birden fazla sorunu gidermek ya da işçi taleplerini dile getirmek için o işyerindeki emekçiler tarafından yapılan, kimi yarım saat kimiye aylar süren eylem ya da eylemler serisi için "işyeri temelli eylem" isminin işlevsel olduğunu düşündük. Bir işyerinde aynı sebep ya da sebeplerle, yakın zamanda birden fazla eylem yapılmış ise bunları tek bir "işyeri temelli eylem

vakası" olarak saydık. Bu birleştirmeye 2016 senesinden en uç örnek olarak İstanbul Üniversitesi (Çapa) Tıp Fakültesi'nde gerçekleştirilen bir eylem gösterilebilir. İşten atılan bir taşeron işçi liderinin (Cemal Bilgin) destekçileri ile birlikte Eylül'den yıl sonuna kadar her Cuma, tam 16 kere yaptığı tekil eylemi bir işyeri temelli eylem vakası olarak saydık.

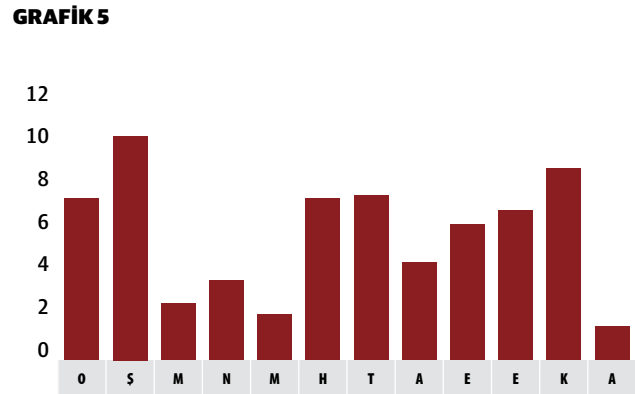
Grafik 4'te altta kalan "O ay başlayan eylem sayısı" veri dizisi, ilgili ay içerisinde başlayan eylemlerin sayısını göstermektedir. Burada kriter eylemin başladığı aydır ve bir eylem sadece başladığı ayda gösterilmiştir, bu sebeple turuncu grafikte gösterilen sayıları topladığımızda 415 sayısına ulaşırız. Bu sayıya 2016 senesine 2015'ten devreden 5 işyeri temelli eylem vakasını eklediğimizde bu yıl gerçekleşen toplam işyeri temelli eylem sayısı olan 420 sayısına ulaşırız. Grafikte yukarıda kalan "O ay gerçekleşen toplam eylem" veri dizisi ise ilgili ay içerisinde gerçekleşmiş olan tüm işyeri temelli eylemleri göstermektedir.

Örneğin 2016 Ocak ayında 37 işyeri temelli eylem başlamıştır. Bu eylemlere 2015'ten devam eden 5 eylem eklendiğinde Ocak ayında toplam işyeri temelli eylem sayısı 42 olmuştur. Mart ayından Nisan ayına ise 14 işyeri temelli eylem devretmiştir. Bu sebeple Nisan ayında başlayan işyeri temelli eylem vakası 59 iken, o ay gerçekleşmiş toplam vaka sayısı (59+14) 73'e çıkar.

AYLARA GÖRE İŞYERİ TEMELLİ EYLEM VAKASI SAYILARI 2016, O AY BAŞLAYAN EYLEM SAYILARI

AYLARA GÖRE İŞYERİ TEMELLİ EYLEM VAKALARINA KATILAN İŞÇİ SAYISI *BİN KİŞİ*

Kategori	Oran (%)
Özel kadrolu	39
Memur	26
Özel taşeronu	15
Kamu taşeronu	12
Kamu işçisi	6
Belediye AŞ	3
Diğer	1
İşsiz	1
Düzensiz; parçabaşı, geçici, mevsimlik	0,2
Kamu 4C	0,2
Geçersiz	0,2

İşyeri temelli eylem vakalarının sayısını bir yana bırakıp, eylemlere katılan işçi sayısının aylara göre dağılımına baktığımızda dalgalanmanın seyri farklı görünür. Bu sayılar elbette yaklaşık sayılardır. Eylemci sayısını nasıl tespit ettiğimizi aşağıda anlatıyoruz. Burada şunu söylemekle yetinelim: Net bir sayı tespit ettiğimiz vakalarda o sayıyı, aynı netliğe ulaşamadığımız vakalarda ise belli bir sayı aralığını kodladık. Grafik 5'te gösterilen aylara göre işçi sayılarını şu şekilde hesapladık: Net sayı girilen vakalardaki net sayıları aldık. Sayı aralığı şeklinde kodlanmış vakalarda ise aralık başındaki en küçük sayıyı aldık ve aylara göre topladık. Bir önceki grafikte olduğu gibi bunda da bir aydan fazla süren eylemlerdeki işçiler en az iki ayda birden sayılmışlardır. Örneğin Mayıs'ta başlayıp Temmuz'da biten 200 kişilik bir eylem Mayıs, Haziran ve Temmuz aylarındaki sayılara 200 kişilik katkı yapmıştır. Uzun süren çoğu eylemde eylemci sayısı günler ve

aylar geçtikçe düşer. Bu düşüşün seyrini haberlerden tespit etmek son derece zor, muhtemelen imkansız olduğu için bu durumu yansıtmadık. Herhangi bir eylemin – muhtemelen başlangıcındaki – en kalabalık anını sürekli olarak grafiğe yansıttık.

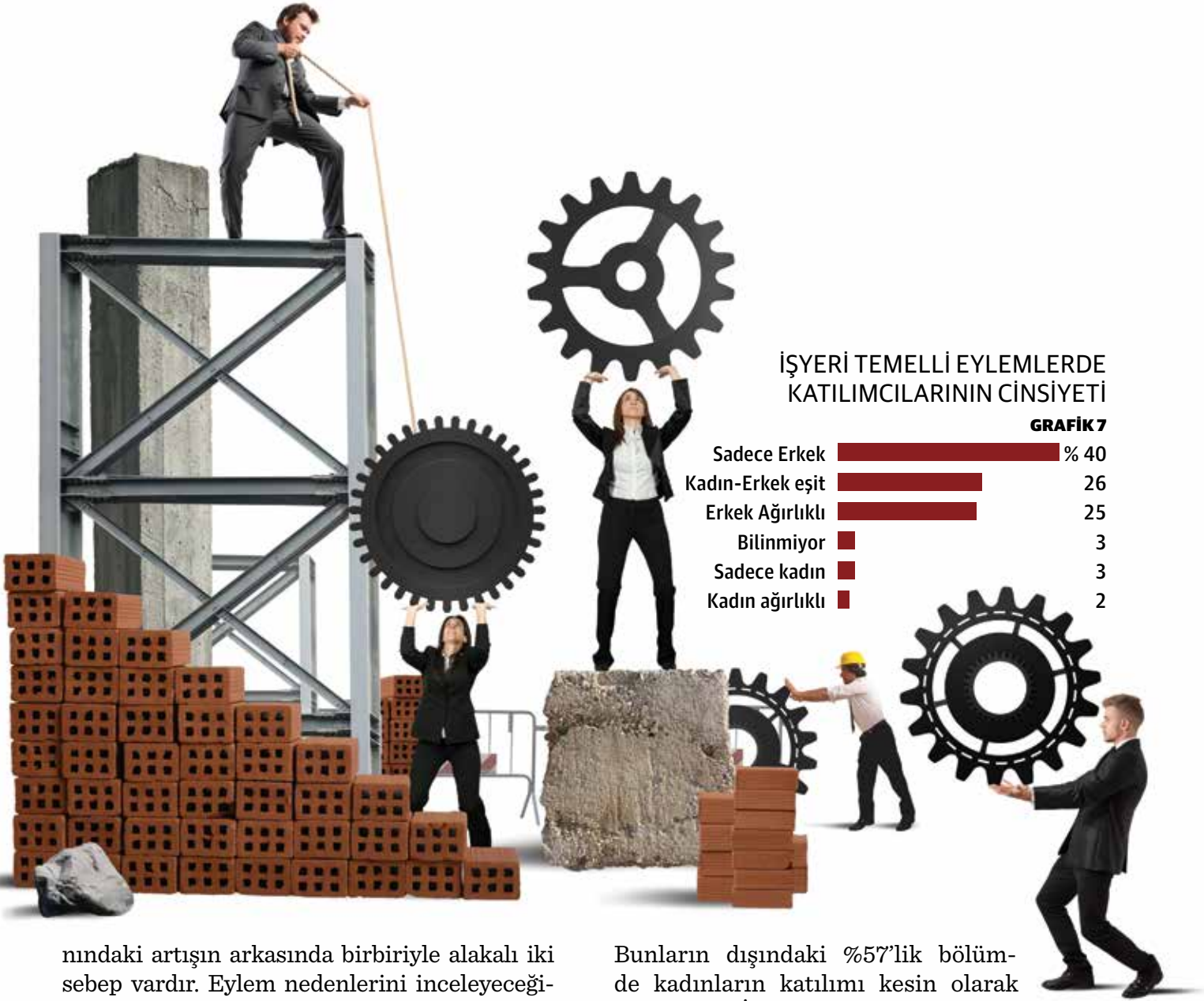
Kimi işyeri temelli eylemler birkaç kişi tarafından kimisi binlerce insan tarafından yapıldığı için eylem sayısı ile toplam katılımcı sayısının aylara göre seyrinin farklı olması anlaşılır bir durumdur. Aylara göre katılımcı sayısı tahmini elbette ilginç bir bilgidir. Ancak zamansal dalgalanmaları değerlendirmek açısından eylem sayısının daha uygun olduğunu düşünüyoruz.

Grafik 6'da görüldüğü üzere işyeri temelli eylemlerin %39'u özel sektörde çalışan kadrolu işçiler tarafından gerçekleştirilmiştir. İkinci sırada %26 ile memurlar, üçüncü sırada %15 ile özel sektör firmalarının taşeronlarında çalışan işçiler, dördüncü sırada ise kamu kurumlarının taşeronlarında çalışan işçiler gelmektedir. 2015 yılı raporunda yapmadığımız bir ayrıştırmayı 2016 yılında yaparak Belediye A.Ş.'lerde çalışan işçileri ayrı bir istihdam türü olarak kodladık. Belediye A.Ş.'lerde çalışan işçileri dahil ettiğimizde kamu taşeronu işçilerinin eylemlerinin oranı %15'i bulur. Raporda Belediye A.Ş. işçileri kamu taşeronu işçilere dahil edilmiştir.

Tablo 2'de görüleceği üzere oransal olarak özel kadrolularda 6 puanlık, kamu taşeronlarında ki 2 puanlık ve kamu işçisinde 1 puanlık düşüş, memurlardaki 9 puanlık artışa tekabül etmiştir. 2016'da memur eylemlerinin ora-

İŞYERİ TEMELLİ EYLEMLERİN İSTİHDAM DURUMUNA GÖRE DAĞILIMI % **TABLO 2**

	2015	2016	Fark
Özel kadrolu	45	39	-6
Memur	17	26	9
Özel taşeronu	14	15	1
Kamu taşeronu + Belediye A.Ş.	17	15	-2
Kamu işçisi	5	6	-1

İŞYERİ TEMELLİ EYLEMLERDE KATILIMCILARININ CİNSİYETİ

GRAFİK 7

Sadece Erkek	40
Kadın-Erkek eşit	26
Erkek Ağırlıklı	25
Bilinmiyor	3
Sadece kadın	3
Kadın ağırlıklı	2

nındaki artışın arkasında birbiriyle alakalı iki sebep vardır. Eylem nedenlerini inceleyeceğimiz bölümde görüleceği üzere büyük ölçüde (%76'sı) memurlar tarafından gerçekleştirilen yıldırma ve keyfi ceza nedeniyle yapılan eylemlerde 2016 yılında 2015'e göre %6'lık bir artış yaşanmıştır. 2016 yılında OHAL sonrasında yeni bir neden olarak ortaya çıkan (ve sadece memurlara yönelik olan) KHK ile işten atma saldırıları nedeniyle gerçekleştirilen eylemlerin toplam eylemlere oranı %7'dir. 2016 yılında memur eylemlerinin oransal olarak artışı bu iki nedene dayandırılabilir.

2015'te eylemcilerin cinsiyeti konusunda daha genel bir inceleme yapmış ve işyeri temelli eylemlerin %29'unda bariz bir kadın katılımı olduğunu tespit etmiştik. 2016 yılı verilerinde ise bu konuyu daha farklı ele aldık. İşyeri temelli eylemlerin %40'ında kadın katılımı yokken, %3'ünde eylemciler arasında kadın bulunup bulunmadığına dair bir veri yoktur.

Bunların dışındaki %57'lik bölümde kadınların katılımı kesin olarak mevcuttur. İşyeri temelli eylemlerin %3'ü sadece kadınlar tarafından yapılırken, %2'si kadın ağırlıklı işçi grupları tarafından, %26'sı ise kadın erkek sayısının aşağı yukarı birbirine denk olduğu işçi grupları tarafından yapılmıştır. Eylemlerin kalan dörtte birini ise erkeklerin ağırlıkta olduğu gruplar yapmıştır.

Bu yıl eylem nedenleri arasında 'toplumsal cinsiyete ilişkin' sorunları da ayırtırdık. İşyeri temelli eylemlerin %4'ünde eylem nedenleri arasında toplumsal cinsiyete ilişkin sorunlar (kadınlara yönelik ayrımcılık, taciz, vb.) ifade edilmiştir.

2015 yılı araştırmasında 628 işyeri temelli eylemden 283'ünde (%45) kesine yakın eylemci sayısını tespit edebilmiş, kesine yakın tespit edemediğimiz verilerde ise herhangi bir giriş yapmamıştık. 2016'da ise 176 vakada (%42) kesine yakın eylemci sayısını tespit ettik. Bu

İŞYERİ TEMELLİ EYLEM VAKALARINDA GERÇEKLEŞTİRİLEN TEKİL EYLEMLERİN TÜRLERİ

GRAFİK 8

İŞYERİ TEMELLİ EYLEMLERE KATILAN İŞÇİ SAYISI

TABLO 3

İşçi Sayısı	Sayı	%
1-5 işçi	46	11
6-25 işçi	112	27
26-50 işçi	83	20
51-100 işçi	66	16
101-250 işçi	51	12
251-500 işçi	38	9
501-1000 işçi	13	3
1001-2500 işçi	4	1
2501-5000 işçi	5	1
Bilinmiyor	2	0
TOPLAM	420	100

tarz bir kesinliğe ulaşamadığımız vakalarda ise tahmin yürüttük. Tablo 3'te görülen sayı aralıklarını tanımlayıp kesin sayıya ulaşamadığımız

vakaları bu aralıklardan makul olanı ile kodladık. Sonuç olarak neredeyse bütün vakalarda tanımlanan sayı aralıklarına göre dağılımı görmek mümkün oldu. Bu işlemlere göre, 2016 yılında işyeri temelli eylemlerin 4'te 1'inde eylemcilerin sayısının 6 ila 25 aralığında olduğunu söylemek mümkündür.

Bu sayı aralığı dağılımından hareket ettiğimizde 2016 yılında işyeri temelli eylemlere katılan toplam işçi sayısı minimum 44 bin, maksimum 94 bin şeklinde çıkmaktadır. Kesin sayı bilgisine ulaştığımız 176 vakadan hareketle daha spesifik bir tahmin yapmak mümkündür. 176 vakanın verisinden aykırı değerleri çıkartıp, kalanların ortalaması alıp, toplam işyeri temelli eylem sayısı olan 420 ile çarptığımızda yaklaşık 46 bin sayısına ulaşırız. 2016 yılında işyeri temelli eylemlere katılan toplam işçi sayısını yaklaşık 46 bin olarak tahmin etmek mümkündür.

a. İşyeri temelli eylem vakalarında eylem türleri

2016 yılında gerçekleşen 420 işyeri temelli eylem vakasında 529 tekil eylem tespit ettiğimizi belirtmiştik. Aylar süren bir işyeri temelli

eylem vakasında işçilerin farklı tekil eylemler yapabildiklerini ve bu eylemlerin türlerinin değişebileceğini açıklamıştık. Örneğin çoğunlukla işyeri önünde çadır kurmak suretiyle yapılan kalıcı direniş vakalarında işçiler işyerlerinin önünde veya farklı mekanlarda basın açıklamaları ve/ya oturma eylemleri de yapabilmektedir. Grafik 8, 529 tekil eylemin eylem türlerine göre dağılımını göstermektedir.¹

2016 yılında 2015'deki gibi basın açıklaması yapmak en popüler eylem türüdür. Basın açıklamasını muhatabına göre kendi içinde üç gruba ayırdık.

- Eylem formel olarak bir basın açıklaması biçiminde olsa bile, doğrudan işverene yönelik ise, işverenin görmesi için, işvereni rahatsız etmek için ve bu eylem doğrudan işvereni muhatap alarak yapılıyorsa “işverene yönelik basın açıklaması” olarak tanımladık. Bu türün büyük çoğunluğu işyeri önünde yapılan eylemlerdir.
- Basın açıklaması asıl olarak kamuoyuna yönelik, kamuoyu desteğini ilgili mücadeleye çekmek için yapılıyorsa “kamuoyuna yönelik basın açıklaması” olarak isimlendirdik. Bu eylem türü genellikle kent meydanı gibi yerlerde gerçekleşir. 2015'den farklı olarak 2016 yılında basın açıklaması eylemlerini sınıflandırırken daha ince eleyip sık dokuduk. Bir basın açıklaması çok net bir şekilde asıl olarak kamuoyu desteğini toplamak için yapılıyorsa bu şekilde sınıflandırdığımızı belirtelim. Tanımdaki bu netleştirme bu eylem türünün oransal olarak 2016 yılında az çıkmasında önemli bir faktördür.
- Son olarak eylem eğer işveren ile işçiler arasında işçiler lehine aracılık yapabileceği düşünülen bir kuruma, çoğunlukla belediye gibi bir kamu kurumu ya da örneğin bir siyasal partiye yönelik olarak

yapılıyorsa “kamu kurumuna yönelik olarak yapılan basın açıklaması” olarak isimlendirdik.

Bu sene de geçen yılki gibi açık ara en çok gerçekleştirilen eylem türü işverene yönelik basın açıklamasıdır. 2016 yılında işyeri temelli eylem vakalarında gerçekleştirilen her 10 tekil eylemden 4'ü bu türdedir. İkinci sırada 2015 yılında olduğu gibi fiili grevin gelmesi ve gerçekleştirilen her 5 tekil eylemden birinin fiili grev olması dikkate değerdir. 2015 senesinde fiili grevlerin oransal olarak ikinci sırada gelmesini Metal Fırtına'da fiili grevlerin yaygınlığı ile açıklamıştık. 2016 yılında Metal Fırtına gibi ekstrem bir dalga yaşanmamasına rağmen fiili grevlerin %19 gibi yüksek bir oranda gerçekleşmiş olduğunun altı çizilmelidir. Üçüncü sırada ise kalıcı direniş eylem türü gelir. Bunların neredeyse yarısının sendikalaşma nedeniyle yapılan eylemler olduğunu belirtelim.

2015 ile 2016 eylem türlerini karşılaştırmak için 2015 yılı için tekil eylemleri baz alan oranları çıkardık. 2015'te 628 işyeri temelli eylem vakasında 915 tekil eylem gerçekleştirilmişti. İki yılda gerçekleşen tekil eylemlerin eylem türlerine göre dağılımı Tablo 4'te görülebilir. Her sütunun altındaki sayılar o yıl işyeri temelli eylem vakalarında gerçekleşen toplam tekil eylem sayısıdır ve yüzdeler o sayıların yüzdesidir.

İşverene yönelik basın açıklaması oranındaki 15 puanlık ciddi artışın yaklaşık 8 puanlık kısmı kamuoyuna yönelik basın açıklamasındaki düşüşten geldiğini varsayabiliriz. Kamuoyuna yönelik basın açıklaması tanımını 2016 yılı araştırmasında sıkılaştırdığımızı, oransal düşüşün büyük bölümünün bu tanım değişikliğinden kaynaklandığını belirtmiştik. İki basın açıklaması türünde tanım değişikliği sebebiyle gerçekleşen bu dalgalanma dışında iki sene içinde gözlenen eylem türü oranların birbirine yakınlığı doğrusu hayret uyandırıcıdır. Bu bulgu eylem türleri dağılımının yapısal belirleniminin kuvvetli olduğuna dair bir ipucu olarak düşünülebilir.

Fiili grev oranında gerçekleşen 2 puanlık yükselişin yasal grev oranındaki düşüşe denk gelmesi dikkat çekicidir.

¹ 2016 yılında 2015'den farklı olarak işyeri temelli eylem vakası sayısını değil tekil eylem sayısını (n=529) baz olarak oranları sunma kararı aldık. Bu sebeple oranların toplamı %100 etmektedir.

İŞYERİ TEMELLİ EYLEM VAKALARINDA EYLEM TÜRLERİ KARŞILAŞTIRMASI, 2015-16

TABLO 4

	2015	2016
Basın açıklaması/ Yürüyüş - İşveren , iş ortağı, taşeronu yönelik	29	44
Fiili grev	17	19
Kalıcı direniş	11	11
Basın açıklaması/Yürüyüş - Diğer ve kamuoyuna yönelik	13	5
Basın açıklaması/Yürüyüş - Aracı; bakanlık, belediye, partiye yönelik	5	3
Oturma eylemi	2	3
Yasal grev	4	2
İşyerini terk etmeme	3	2
Açlık grevi	1	2

n=915 n=529

2016'da görülmeyen ve 2015'te %1 ve altında olan eylemler tabloda gösterilmemiştir.

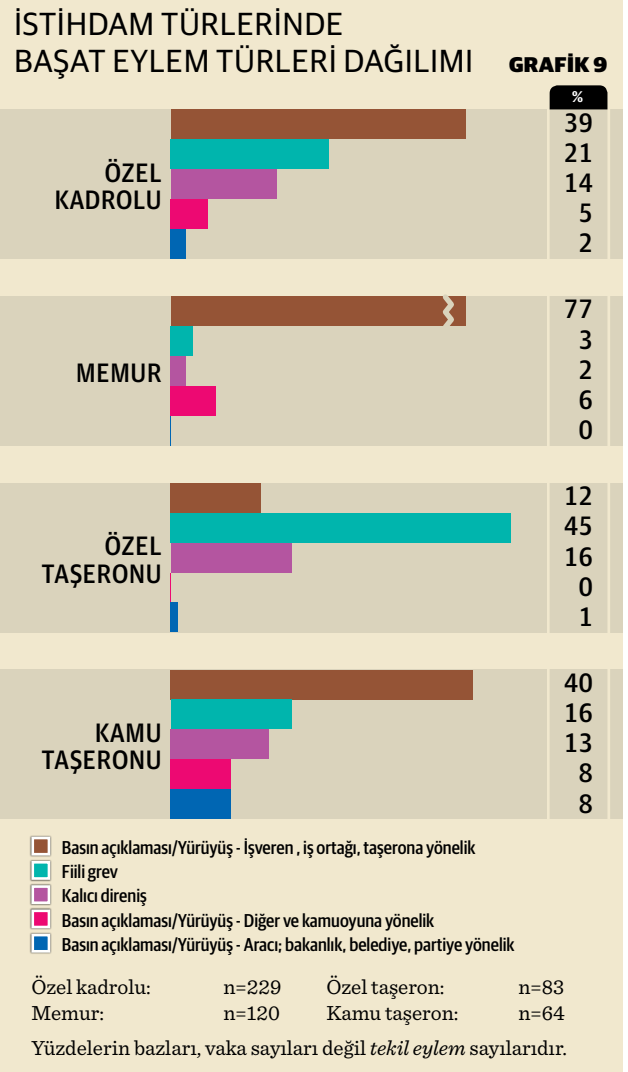
Farklı istihdam türlerindeki eylemcilerin sıklıkla gerçekleştirdiği eylem türleri Grafik 9'da görülebilir. Grafığe ilk bakışta fark edilen memurlarda basın açıklaması türünün kapsamıdır. Memurların yaptığı her 10 eylemden neredeyse 8'i işverene, yani ilgili kamu kurumuna ya da doğrudan hükümete yönelik basın açıklamasıdır. Diğer basın açıklaması türlerini de eklediğimizde memur eylemlerinin %83'ünün basın açıklaması olduğunu görürüz.

Grafikte ikinci göze çarpan ayrıksılık ise özel şirketlerin taşeronlarında çalışan işçilerin en çok fiili grev eylem türünü gerçekleştirmiş olmasıdır. Özel taşeron işçilerin eylemlerinin %45'i, yani neredeyse yarısı, fiili grevdir. Bu eylem türünü kullanmak açısından özel taşeron işçilerden sonra ikinci gelen özel kadrolu işçilerin %21 olan oranının iki mislinden fazladır.

Kamu taşeronu işçilerin eylem türü dağılımının özel kadrolu işçilerininkiyle paralellik arz ettiği söylenebilir.

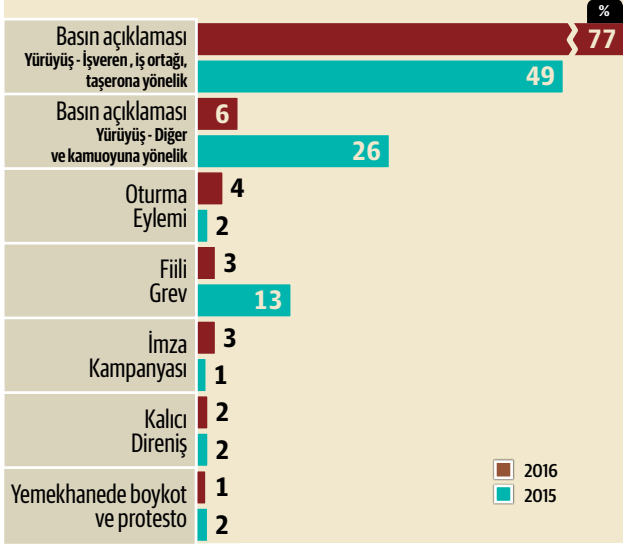
Farklı istihdam türlerinin yaptığı eylem türlerinde 2015 ile 2016 arasında değişime bakacak olursak bir nokta öne çıkar.

Grafik 10'da memurların işyeri temelli eylem vakalarında gerçekleştirdikleri tekil eylemler arasında fiili grev 2015'te %15 oranındayken 2016'da %4'e düşer. Bu düşüş çok muhtemeldir ki OHAL ilanı ve sonrasında düzenli ola-

EYLEM TÜRLERİ - MEMUR 2015-2016 KARŞILAŞTIRMA

GRAFİK 10

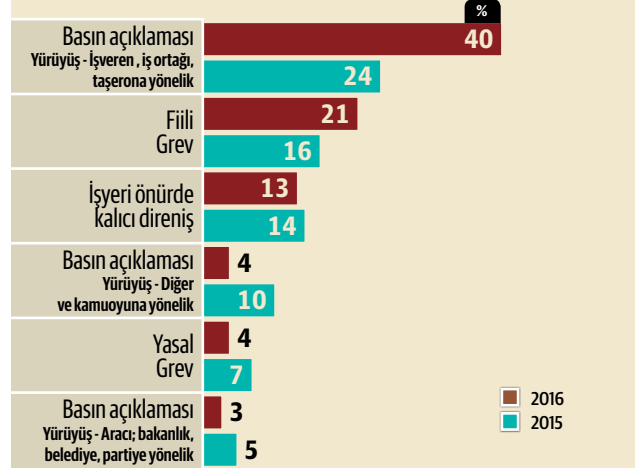
rak çıkartılan KHK'larla alakalıdır. Memur eylemlerinin neredeyse hepsi sol görüşlü KESK konfederasyonuna bağlı sendikalar tarafından yapılmaktadır. Gülen cemaatine mensup memurların tasfiye edilmesi için çıkarıldığı iddia edilen KHK'ların sol görüşlü ve/veya Kürt hareketine yakın memurlar üzerinde bir baskı aracı olarak kullanıldığı ve bu kesimlerden çok sayıda memuru işinden ettiği malumdur. Muhtemeldir ki bu güvencesizlik memurları fiili grev gibi riski yüksek denebilecek bir eylemden ziyade basın açıklaması yapmaya teşvik etmiştir.

Bu sene kamuoyuna yönelik basın açıklaması eylem türünü kodlarken daha ince eleyip sık dokuduğumuzu belirtmiştik. Bu yıl eylem eğer çok net bir şekilde asıl olarak kamuoyu desteğini toplamak için yapılıyorsa bu şekilde kodladık. Tanımdaki bu farklılık bu eylem türünün oransal olarak bu yıl az çıkmasında önemli bir faktördür. Bu durumun en çarpıcı olduğu istihdam türü de memurlardır.

Grafik 11'de kadrolu işçilerde fiili grev eylem türündeki %5'lik artış dikkat çekicidir. Fiili grevde toplamda gözlemlenen artışın sadece taşeron işçilerden kaynaklanmadığını ortaya koyar. İşverene yönelik yürüyüş/basın açıklaması %16 artarken, diğer basın açıklaması türleri %8 düşmüştür. Bu tabloda görmediğimiz işyerini

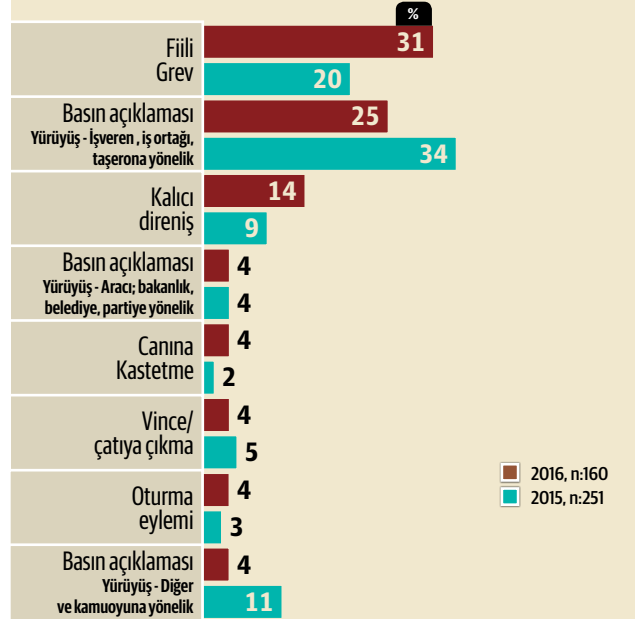
EYLEM TÜRLERİ - KADROLU İŞÇİ 2015-2016 KARŞILAŞTIRMA

GRAFİK 11

EYLEM TÜRLERİ - TAŞERON İŞÇİLER 2015-2016 KARŞILAŞTIRMA

GRAFİK 12

terk etmeme, iş yavaşlatma gibi eylem türlerinin oranları da azalmıştır.

Grafik 12'de taşeronlar işçilerin de eylemlerinin niceliği düşse de nitelikte bir güçlenme gözlenmektedir. Basın açıklaması türündeki toplam %16'lık düşüş, fiili grev (artı %11) ve işyeri önü kalıcı direnişe (artı %5) artış olarak yansımıştır.

2016'daki taşeron işçi eylemlerinin %57'si sendikalar tarafından yapıldı. Bu oran 2015'te

İŞYERİ TEMELLİ EYLEM VAKALARINDA EYLEM NEDENLERİ

GRAFİK 13

%47'ydi. Bu değişim taşeron işçi hareketindeki dönüşüme dair bir başka veri olarak okunabilir. Bu artış sendikaların torba yasa sonrası taşeron işçilere yönelik artan ilgilerinin bir sonucu olabilir. Öte yandan İnşaat-İş'in artan eylemsel etkinliği de bu farkta etkilidir.

b. İşyeri temelli eylem vakalarında eylem nedenleri

Bir işyeri temelli eylem vakasının ortaya çıkmasının birden fazla nedeni olabilir. Örneğin sendikalaştığı için işten atılan işçilerin başlattığı bir direniş vakasında hem işten atma hem de sendikalaşma nedenleri söz konusudur. Bu sebeple tablo şu şekilde okunmalıdır: 420 işyeri temelli eylem vakasından %30'unda işten atma bir neden olarak rol oynamıştır. Bir vakada birden fazla neden olabildiği için de oranların genel toplamı yüzden fazla eder.

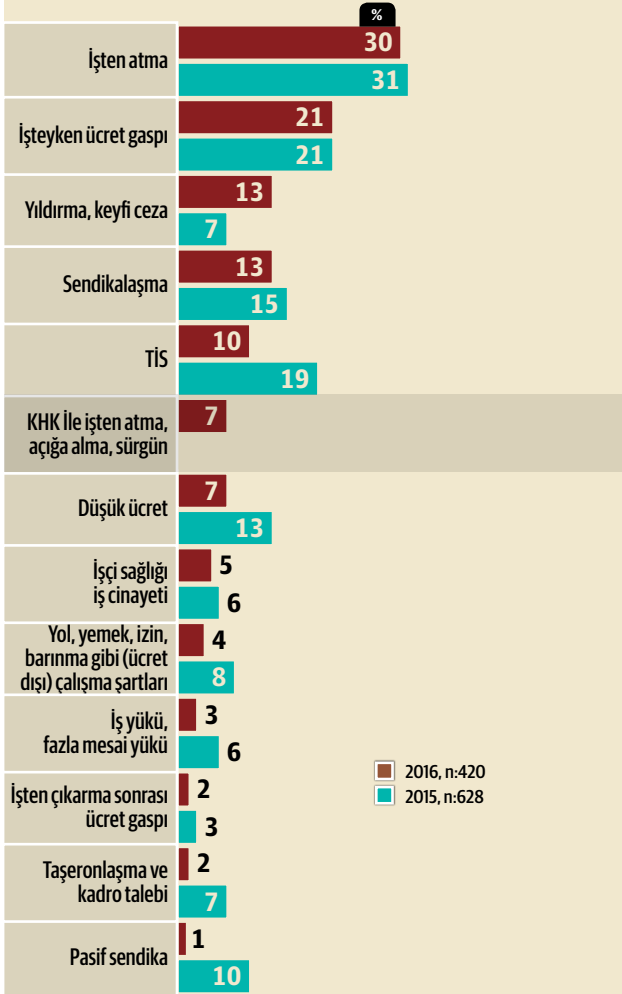
Bazı nedenleri nasıl tanımladığımızı açıklamakta fayda var. %30'la birinci gelen işten

atmanın anlamı açıktır. Ancak burada şuna dikkat çekilmelidir: %7 ile altıncı sırada gelen neden 'KHK ile işten atma, açığa alma, sürgün' başlığı da büyük oranda işten atma vakalarını içermektedir. KHK ile işten atmaları önemine binaen genel işten atma nedeni içinde eritme-yip ayrı bir başlık altında gösterdik. Dolayısıyla genelleştirmek gerekirse 2016 yılındaki işçi sınıfı eylemlerinin (30 + 7) %37'sinin nedenleri arasında işten atılma mevcuttur.

%21 ile ikinci sırada gelen işteyken ücret gaspı, işçilerin çalışmaktayken ücret ya da fazla mesai gibi alacaklarını alamamalarına işaret eder. %13'le üçüncü sırada gelen yıldırma, keyfi ceza çalışanları yıldırmak için yapılan (ancak işten çıkarma noktasına gelmeyen) keyfi davranış ve cezaları ifade eder. Nedenleri arasında yıldırma, keyfi ceza olan işyeri temelli eylemlerin %76'sı memurlar tarafından yapılmıştır. Bu yüksek oran şüphesiz memurların görece yüksek olan iş güvencesi ile alakalıdır. Ne de olsa özel sektör

İŞYERİ TEMELLİ EYLEM VAKALARINDA EYLEM NEDENLERİ, 2015-16 KARŞILAŞTIRMA

GRAFİK 14

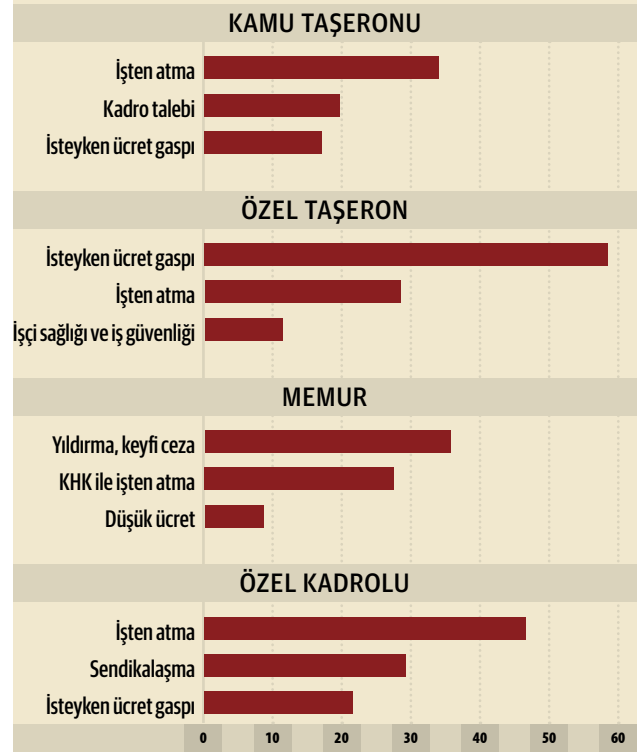

İşverenleri işçileri işten atma yoluna daha sık ve kolay gidebilmektedir. Yine %13'le dördüncü sırada gelen sendikalaşma, sendikasız bir işyerindeki işçilerin sendikalaşmak için gerçekleştirdikleri eylemleri işaret eder. %10 ile beşinci sırada gelen toplu iş sözleşmesi (TİS) ise sendikalı bir işyerinde görüşmeleri süren toplu iş sözleşmesini işçi lehine etkilemek için yapılan eylemleri ifade eder.

Grafik 15'te 2015 ve 2016 yıllarındaki eylemlerde en sık görünen iki neden işten atma (2015: %31, 2016: %30) ve işteyken ücret gaspıdır (2015: %21, 2016: %21) ve bu nedenlerin görülme sıklığındaki neredeyse birebir aynılık çarpıcıdır. %76'sı memurlara yönelik olan yıldırma keyfi

FARKLI İSTİHDAM TÜRLERİNDE İLK ÜÇ NEDEN

GRAFİK 15

cezada %6'lık bir artış yaşanmıştır. Yeni bir neden olarak giren (ve sadece memurlara yönelik olan) KHK ile işten atma da toplam %7 oranında gerçekleşmiştir.

2016 yılında farklı istihdam türlerinin eylem nedenlerindeki farklılaşmaya baktığımızda ise kadrolu işçiler arasında ilk üçte sırasıyla işten atma (%47), sendikalaşma (%29) ve işteyken ücret gaspı (%21) gelir. Memurlarda ise ilk üç sebep sırasıyla yıldırma, keyfi ceza (%35), KHK ile işten atma, açığa alma (%26) ve düşük ücret (%6) şeklindedir. Özel taşeron işçilerinde ise %58 ile açık ara ilk sırada yer alan sebep işteyken ücret gaspıdır. Bir başka deyişle özel bir firmanın taşeronunda çalışan işçilerin gerçekleştirdikleri her beş işyeri temelli eylem vaka-sından üçünün nedeni bu işçilerin çalışmaktayken ücretlerini alamamalarıdır. Bu grubun eylem nedenleri arasında %28 ile ikinci sırada işten atma ve %11 ile üçüncü sırada işçi sağlığı ve iş güvenliği gelir. Kamu taşeronu işçilere baktığımız sırasıyla ilk üç sırada gelen neden-

İŞYERİ TEMELLİ EYLEM VAKALARININ
EYLEM SÜRELERİ

TABLO 5

	Vaka sayısı	%
1 gün ve daha az	284	68
2-7 gün	62	15
8-14 gün	16	4
15-30 gün	16	4
31-60 gün	14	3
61 gün ve daha uzun	28	7
Toplam	420	100

ler şu şekildedir: işten atma (%33), kadro talebi (%20) ve işteyken ücret gaspı (%17).

c. Eylemlerin süreleri

2016 yılında 2015'e göre eylem sürelerinde de bir azalma yaşanmıştır. 2015'te bir gün veya daha az süren eylemlerin oranı %58 iken 2016'da bu oran %68'e çıkmıştır. Bir gün veya daha az süren eylemleri yarım gün saydığımızda ortalama eylem süresi 2015'te 20 gün çikarken, 2016'da 10 gün çıkar. 2015'ten 2016'ya işyeri temelli eylem vakalarındaki ortalama eylem süresi yarı yarıya düşmüştür. Uzun süren eylem sayısındaki düşüş de son derece paraleldir: 2015'te 60 günden fazla süren işyeri temelli eylemlerin sayısı 58 iken, 2016'da bu sayı 28'e yani tam yarısına düşer.

Bir gün veya daha az süren eylemlerin önemli bir bölümü elbette basın açıklaması olarak tabir edebileceğimiz eylemlerdir. 2016'da kaydedilen 284 adet bir gün veya daha az süren eylemlerin 192'si (%68'i) basın açıklamasıdır.

2016'da işyeri temelli eylem vakalarının %21 'inde en az bir (resmi ya da fiili) grev gerçekleşmiştir. İlginç bir şekilde 2015'te de bu oran aynıydı.

Tablo 6'da 2016 yılında gerçekleşmiş olan fiili ve resmi grevlerin sürelerinin dağılımını görüyoruz. Fiili grevler tabiatları gereği resmi grevlerden kısa sürerler. Bir günden az süren grevlerin süresi yarım gün olarak hesaplandığında 2016'da gerçekleşmiş olan fiili grevlerin ortalaması 3,4 gün, resmi grevlerin ortalama-

FİİLİ VE RESMİ GREVLERİN SÜRELERİ

TABLO 6

	Fiili grev sayısı	%	Resmi grev sayısı	%	Top.	%
1 günden az	45	43	0	0	45	39
1-7 gün	49	47	4	4	53	46
8-14 gün	4	4	2	2	6	5
15-30 gün	5	5	1	1	6	5
30 +	1	1	4	4	5	4
Toplam	104	100	11	11	115	100

EYLEMLERİN ÜRETİME YÖNELİK OLUP
OLMAMA NİTELİĞİ

TABLO 7

	2016			2015		
	Toplam	Üretime yönelik	%	Toplam	Üretime yönelik	%
Özel taşeronu	65	43	66	84	35	42
Özel kadrolu	165	62	38	281	123	44
Kamu taşeronu	65	14	22	109	28	26
Kamu işçisi	25	6	24	32	5	16
Memur	109	4	4	108	18	17
Toplam	420	123	29	628	210	33

sı 36,5 gün, tüm grevlerin ortalaması ise 6,9 gün olarak çıkar. Fiili grevlerin ortalamasınının 2015'te de 3,4 gün çıkmış olması ilginçtir.

d. Üretimi yönelik olma/olmama ve hak
geliştirme/savunma

Eylemlerin üretime yönelik olup olmama nitelikleri, yani eylem esnasında üretimin etkilenip etkilenmediği eylemin gücünü anlamak açısından önemli bir göstergedir. Resmi ya da fiili grev ya da iş yavaşlatma üretime yönelik eylemlerin en yaygın örnekleridir. İşyerinin giriş çıkışlarını kapatıp mal giriş çıkışını engellemek ya da iş saatleri içerisinde inşaat vincine çıkmak da üretime yönelik olarak gördüğümüz diğer eylem türlerindedir. Bir işyeri temelli eylem vakasında yapılan tekil eylemlerden her-

hangi biri üretimi etkilemişse, o vaka üretime yönelik eylem yapılmış bir vaka olarak tanımlanır. 2016 yılında gerçekleştirilmiş olan 420 işyeri temelli eylem vakasının %29'unda (123 tanesinde) en az bir adet üretime yönelik tekil eylem gerçekleştirilmiştir.

2015'ten 2016'ya eylemlerin üretime yönelik olma oranı ufak bir azalma göstererek %33'ten %29'a inmiştir. Farklı istihdam gruplarına baktığımızda ise dikkat çekici değişiklikler gözlemlenmektedir. En çarpıcı fark özel şirketlerin taşeronlarında çalışan işçiler grubunda gözlenen %24 oranındaki artıştır. Özel taşeron işçilerin eylem sayısı 84'ten 65'e düşse de üretime yönelik eylem sayısı ve oranı yükselmiştir. İnşaat-İş'in bu sene göstermiş olduğu kayda değer eylemliliğin bu değişimde etkili olmuş olması muhtemeldir. Kamu işçisinin üretime yönelik eylemlerinde oransal artış olmakla birlikte, sayısal olarak fark bir işyeri temelli eylem vakasından ibarettir. 2015 yılına kıyasla 2016 yılında memur eylemlerinin üretime etkisi azalmıştır. Bu durumun olağanüstü hal rejimi ile memurlar üzerinde kurulan baskı ortamı ile ilişkili olduğu varsayılabilir.

2015 senesinde işyeri temelli eylemlerin %30'u hak geliştirme amacıyla yapılmışken 2016'da bu oran %35'e çıkar. Bu artış 2016'nın daha zorlu bir yıl olduğunu düşündüğümüzde sürpriz sayılabilecek olsa da nihayetinde oldukça hafif bir artıştır. Bu artış büyük oranda özel şirketlerde ve kamuda çalışan kadrolu işçilerin hak geliştirme amacıyla yaptığı eylemlerin oranlarındaki artışla ilişkilidir.

e. Hak aradığı için işten atılan işçiler

2016 yılında, katılımcılarının basına yansıyan en az bir eylem gerçekleştirdiği hak mücadelelerinde en az 2.945 işçi işverenler tarafından işten atılmıştır. Bu işçilerden 1.359'u sendikalaşma mücadelesi verdiği için işten atılmıştır. Geri kalanların mücadele sebep ve amaçları farklıdır.

Bu sayılar 2015 yılında sırasıyla 4.362 ve 2.258 idi. Bu sayıların 2016'da azalmış olması işverenlerin 2016'da işçilerin hak talepleri-

EYLEMLERİN HAK GELİŞTİRME / SAVUNMA NİTELİĞİ

TABLO 8

	2016			2015		
	Toplam	Hak geliştirme niteliğinde	%	Toplam	Hak geliştirme niteliğinde	%
Özel taşeronu	165	89	54	281	98	35
Özel kadrolu	65	26	40	109	50	46
Kamu taşeronu	25	6	24	32	9	28
Kamu işçisi	65	12	18	84	10	12
Memur	109	12	11	108	17	16
Toplam	420	145	35	628	188	30

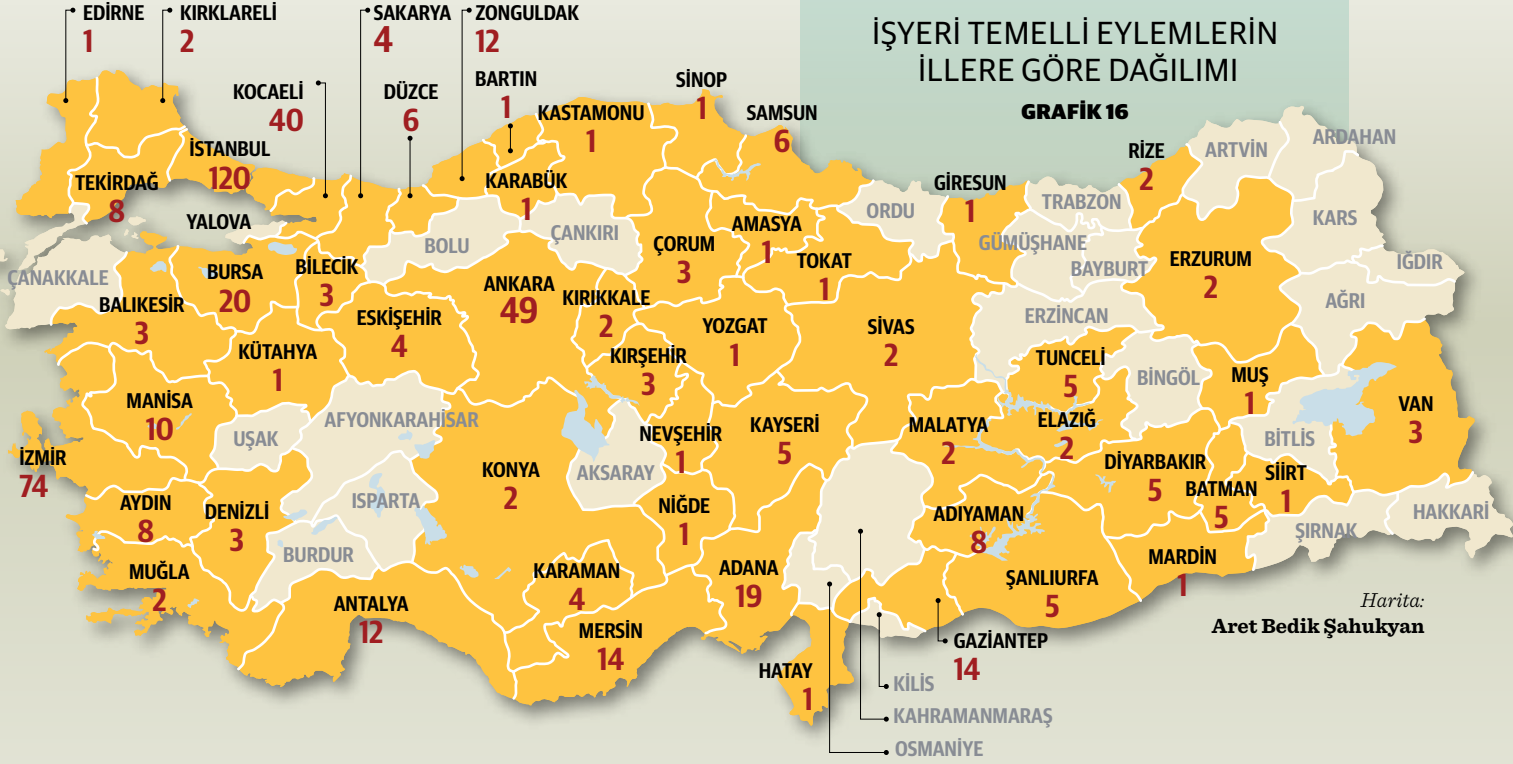
ne daha saygılı davranmış oldukları anlamına gelmemektedir. Düşüş basitçe işyeri temelli eylem sayısındaki düşüşten kaynaklanmaktadır. Öyle ki her bir işyeri temelli vaka başına düşen ortalama işten atılan işçi sayısının benzerliği hayret vericidir. Bu sayı 2015'te 6,9, 2016'da ise 7,0'dır.

Bu noktada şu husus çok önemlidir: Bu sayılar ilgili yıllarda hakkını aradığı ya da özel olarak sendikalaştığı için işten atılan tüm işçilerin sayısı değildir. Bu rapor 2016 yılında basına yansıyan bir eylem gerçekleştiren işçi mücadelelerini kapsamaktadır. Basına yansımayan ve hatta eylem içermeyen sendikalaşma vakalarında daha pek çok işçinin işten atılmış olduğunu biliyoruz. Bir işyerinde örgütlenmeye çalışan bir sendika, üyelerin bir kısmı işten atılsa bile farklı gerekçelerden ötürü (sendikanın gücünün kısıtlı olması, taktiksel sebepler ya da ilgili sendikanın genel olarak eylemden kaçınma tavrı gibi) eylem yapmayabilir.

Öte yandan örneğin ihale bitiminde işten çıkartılıp eyleme geçen taşeron işçileri ya da iflas vb. sebeplerle işten atıldığı için eylem yapan işçileri bu hesaplama dahil etmedik. Bir mücadele, bir hak arayışı ortaya koyduğu için işten atılan işçileri dahil ettik.

f. Coğrafi dağılım

2016'da 56 farklı ilde işyeri temelli eylem gerçekleştirilmiştir. Grafik 16'daki harita illerdeki ey-

İŞYERİ TEMELLİ EYLEMLERİN İLLERE GÖRE DAĞILIMI **GRAFİK 17**

lem sayısını gösterir. Gri renkli iller hiçbir işyeri temelli eylemin gerçekleşmediği 25 ili gösterir.

Grafik 17'de ise en çok eylemin yapıldığı ilk 14 ilin toplam eylemler içindeki oranını görüyoruz. Bu listedeki ilk altı ilin sıralaması 2015'te de aynıydı (İstanbul, İzmir, Ankara, Kocaeli, Bursa ve Adana). 2016'da İstanbul'da 120, İzmir'de 74, Ankara'da 49 işyeri temelli eylem vakası ger-

İŞYERİ TEMELLİ EYLEMLERİN BÖLGELERE GÖRE DAĞILIMI **TABLO 9**

Bölge	2016		2015	
	Sayı	%	Sayı	%
Marmara	207	49	296	47
Ege	97	23	106	17
İç Anadolu	78	19	114	18
Güneydoğu	48	11	35	6
Akdeniz	46	11	59	9
Karadeniz	27	6	54	9
D.Anadolu	7	2	23	4

Not: Yüzdelerin toplamı %100'den fazla edebilir. Çünkü bazı eylemler birden fazla ilde olmuştur.

çekleşmiştir. İstanbul-Ankara-İzmir'i merkez, geri kalan illeri taşra şeklinde düşünecek olursak merkezin oranı %44'ten, %59'a çıkmıştır. Eylem yapma kapasitesindeki düşüş taşrada daha çarpıcıdır.

Toplamın %2'sinden, başka bir deyişle 8'den az işyeri temelli eylem vakası gerçekleştiği için tabloya giremeyen iller aşağıdadır:

İŞKOLLARINA/HİZMET KOLLARINA GÖRE İŞYERİ TEMELLİ EYLEM VAKALARI

GRAFİK 18

6 vaka: Diyarbakır, Samsun, Düzce

5 vaka: Tunceli, Şanlıurfa, Batman, Kayseri

4 vaka: Eskişehir, Karaman, Sakarya

3 vaka: Denizli, Van, Çorum, Kırşehir, Balıkesir, Bilecik

2 vaka: Elazığ, Erzurum, Malatya, Muğla, Konya, Sivas, Kırıkkale, Rize, Kırklareli

1 vaka: Hatay, Muş, Mardin, Siirt, Kütahya, Nevşehir, Niğde, Yozgat, Amasya, Giresun, Kastamonu, Sinop, Tokat, Bartın, Karabük, Edirne

Coğrafi bölgelere baktığımızda ise işyeri temelli eylemlerin yine yaklaşık yarısının Marmara Bölgesi'nde gerçekleştiğini görürüz. Ege Bölgesi'ndeki %6'lık ve Güneydoğu Anadolu bölgesindeki %5'lik artış dışında bölgelerin oranlarında göze çarpan ciddi bir farklılık yoktur.

g. İşkolları/Hizmet kolları

Grafik 18 işyeri temelli eylemlerin devletin kullandığı resmi işkolları ve hizmet kollarına göre dağılımını ortaya koyar. Hizmet kollarının memurlar için, işkollarının ise özel sektörde ya da kamuda işçi statüsünde çalışanlar için kullanıldığını hatırlatalım. Bilindiği üzere hukuki olarak memur statüsünde çalışanlar dışındaki tüm ücretli çalışanlar işçi olarak adlandırılır.

İş ve hizmet kollarında 2015'e göre daha dengeli bir dağılım söz konusudur. Birinci sıradaki gelen inşaat işkolunun oranı %11'den %13'e, sıralaması ise üçüncülükten birinciliğe yükselmiştir. Metal işkolu %23 gibi aşırı yüksek bir orandan %12'ye, sıralamada ise birincilikten ikinciliğe düşmüştür. Geçen yıl ikinci

sırada gelirken bu yıl üçüncülüğe inen genel işler işkolu ise %16'dan %12'ye inmiştir. Böylelikle ilk üç işkolu aynı kalmış, sadece 2015'te metal-genel işler-inşaat şeklinde oluşan sıralama, 2016'da inşaat-metal-genel işler şeklinde gerçekleşmiştir.

Dördüncü sırada geçen yıl bir memur hizmet kolu olan sağlık hizmet kolu varken, bu yıl eğitim hizmet kolu aynı konumu doldurmuştur. Bu fark şüphesiz, SES'in bu yılki eylem performansının görece gerilemesi, öte yandan Eğitim-Sen'in eylemlilik düzeyinin görece artmasıyla alakalıdır. Tüm işyeri temelli memur eylemlerinin %88'ini gerçekleştiren KESK'in bu alanda ciddi bir hakimiyeti söz konusudur.

Tekstil işkolu %5'ten %7'ye çıkarak bu yıl da beşinci sırayı doldurmuştur. Altıncı sıra da değişmemiş ve petro-kimya işkolu %5'ten %6'ya çıkarak bu sıraya yerleşmiştir.

2015 ve 2016 yıllarında gerçekleşen kadrolu işçi eylemlerine odaklandığımızda ilk dört sıradaki işkollarının aynı kaldığını görürüz. Ancak bu işkollarındaki eylemlerin toplam içindeki oranlarında ciddi değişiklikler olmuştur. Metal işkolunun oranı 2015 yılında %46 gibi çok yüksek bir oranken, 2016'da %30'a iner. Tekstil %10'da 18'e, Petrokimya ise %8'den 12'ye çıkar. Gıda'nın oranı her iki yılda aynıdır (%7).

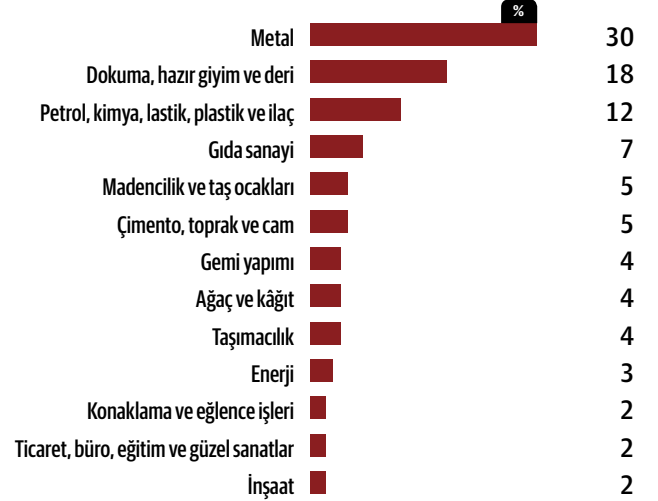
2016 yılında taşeron işçilerin eylemlerinin neredeyse yarısı (%45'i) inşaat işkolunda gerçekleşmiştir. 2015'te birinci sırada %27'lik bir oranla genel işler işkolu yer alıyordu. 2016 yılında bu oran değişmese de genel işler işkolu sıralamada bir basamak düşmüştür. 2015'te %2,5 ile dördüncü sırada gelen enerji işkolu %6'ya ve üçüncü sıraya yükselmiştir. İnşaat sektöründe İnşaat-İş'in, genel işlerde Genel-İş ve Belediye-İş'in, enerjide ise Enerji-Sen'in taşeron işçiler arasında etkin olduklarını belirtmek mümkündür.

h. Eylemlerin kurumsallığı

2016 yılında gerçekleştirilen işyeri temelli eylem vakalarının yaklaşık yarısı bir işçi sendikası tarafından, yaklaşık çeyreği ise bir memur sendikası tarafından yapılırken, kalan çeyreği

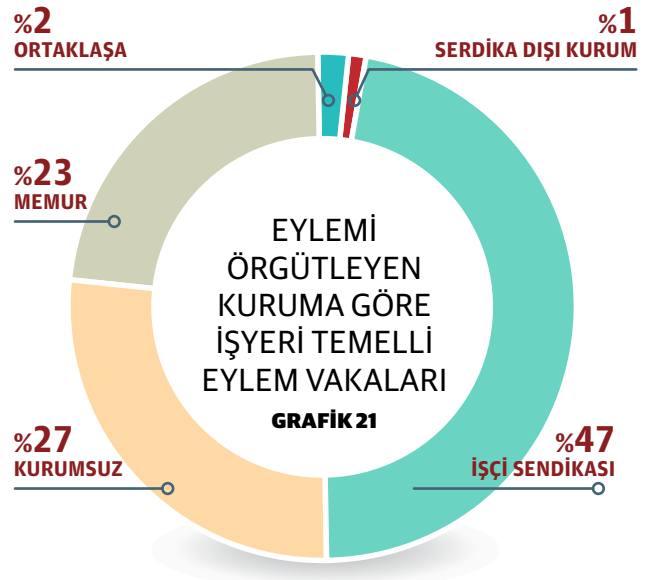
KADROLU İŞÇİ EYLEMLERİNDE İŞKOLLARI

GRAFİK 19

TAŞERON İŞÇİ EYLEMLERİNDE İŞKOLLARI

GRAFİK 20

ise hiçbir kurumun dahil olmadan yapılmıştır. 2015 ile karşılaştığımızda en büyük oransal fark kurumsuz eylemlerdeki %9 puanlık düşüştür. 2016'nın zorlu koşullarında eylem yapabilmek için kurumsal bir gücü yanına almış olma gerekliliğinin artmış olduğu düşünülebilir. Muhtemelen aynı faktörün etkisiyle sendika dışı kurumların oranı da %4'den %1'e inmiştir.

2015 yılında eylemlerin %60'ı bir sendika tarafından örgütlenmişken, 2016'da bu oran %72'ye çıkmıştır. Bu artıştan yola çıkarak örgütsüz, özellikle de sendikasız bir şekilde eylem yapmanın 2016'da zorlaştığı yorumu yapılabilir.

Sendikaların örgütlediği işyeri temelli eylemler

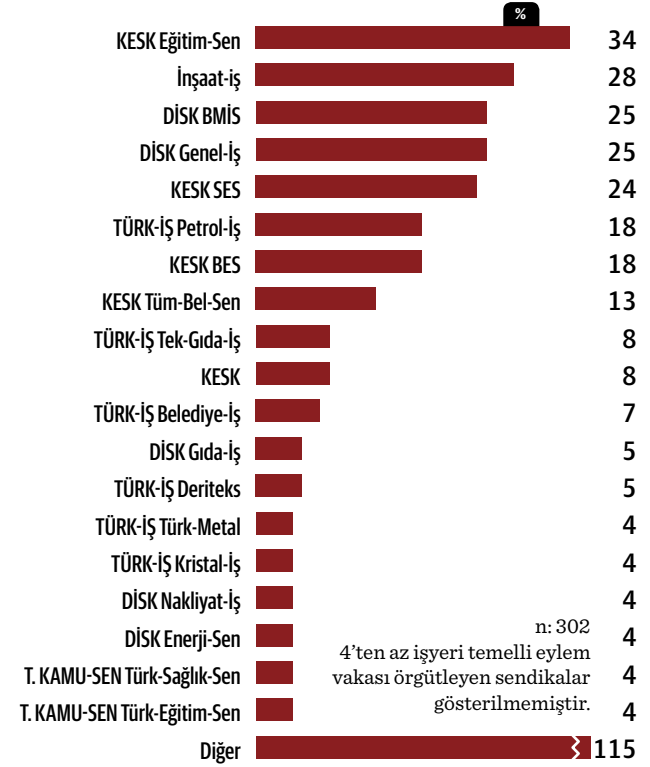
Raporun başında belirttiğimiz üzere basına yansıyan eylemler tek başlarına ne işçilerin ne de sendikaların tüm mücadelelerini yansıtmaya gücüne sahiptir. Sendikaların 2016 yılında gerçekleştirdiği işyeri temelli eylemlerin analizine geçmeden sendikaların faaliyetlerine dair eldeki temel bir veriyi, üye sayıları bilgisini paylaşalım.

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın açıkladığı işçi sendikaları üye istatistiklerine göre 2016 Ocak'ta 1.514.053 olan işçi sendikası üye sayısı, 2017 Ocak'ta 1.546.565'e çıkmıştır. Aynı dönemde TÜİK'e göre Türkiye'de çalışan toplam ücretli sayısı ise 17,9 milyondan 18 milyona çıkmıştır. 2016 yılında sendikalı işçi sayısında gözlemlenen artış çok mütevazı bir artıştır. Bir önceki yıl, yani 2015 Ocak ayı ile 2016 Ocak ayı arasında sendikalı işçi sayısında gerçekleşen 216 bin kişilik, hayli yüksek olan artış ivmesi 2016'da durmuş görünmektedir. 2015'teki bu yüksek artışın büyük oranda kamu taşeronu işçilerin örgütlenmesine dayandığını ve bu yeni örgütlenme sahasının 2016 yılı itibariyle doymuş gibi görüldüğünü söylemek mümkündür.

Memur sendikalarının üye sayısına dair eldeki veri her yılın Temmuz ayında açıklanan sayılardır. Buna göre 2015 yılında 1.679.028 olan memur sendikası üye sayısı, 2016 yılında 1.756.934'e çıkmıştır.

SENDİKALARIN ÖRGÜTLEDİĞİ İŞYERİ TEMELLİ EYLEM VAKASI SAYILARI

GRAFİK 22

Bu veriler ışığında işçi sendikalarının 2016 yılında üye kazanmak anlamında ciddi bir örgütlenme hamlesi yaptıklarını söylemek mümkün değildir. Ücretlilerin toplam sayısından memurların sayısını çıkardığımızda ulaştığımız memur dışı ücretliler arasında işçi sendikasına üye olanların oranı 2016 başından 2017 başına hemen hemen aynı kalmış, %10,2'den %10,3'e çıkmıştır.

Bu yıl KHK'lara karşı mücadelenin en aktif kurumu olarak öne çıkan Eğitim-Sen 34 işyeri temelli eylem vakasıyla sendikalar arasında birinci sıradadır. Bir başka deyişle, sendikalar tarafından gerçekleştirilmiş olan 302 işyeri temelli eylemin %11'i Eğitim-Sen tarafından yapılmıştır. Eğitim-Sen'in KHK'larla işten atılan yüzlerce üyesine verdiği ciddi miktardaki maddi desteğin de altı çizilmelidir. Eğitim-Sen'in 2015 yılında gerçekleştirdiği işyeri temelli eylem sayısı 17ydi ve bu sayı sendikalar tarafından yapılan işyeri temelli eylemlerin %4'üne denk geliyordu.

İkinci sıradaki İnşaat-İş, sürpriz bir isimdir.

Türkiye’de çalışma şartlarının en zorlu olduğu sektörlerin başında gelen, resmi sendikalaşma oranının en düşük olduğu (%3,1) inşaat sektöründe faaliyet gösteren bu küçük ve bağımsız sendika 2016 senesine 28 işyeri temelli eylem (40 tekil eylem) sığdırmıştır. İnşaat-İş’in 2015 yılında gerçekleştirdiğini tespit edebildiğimiz eylem sayısı 7’ydi. Sendika sıralamada 2015’te 16. sıradan 2016’da 2. sıraya yükselmiş oldu. İnşaat-İş’in bu çarpıcı eylem sayısının arkasında şüphesiz öncelikle sendikanın öznel koşulları vardır. Sendika yönetiminin eylemci çizgisi ve sendikanın bu yıl daha etkin bir yıl geçirmiş olması başat faktörler gibi görünmektedir. İkinci olarak, işkolunun nesnel koşullarının altı çizilmesidir: Örgütlülüğün en düşük, koşulların oldukça kötü olduğu bu sektörde işçilerin eylem yapmadan haklarını iyileştirmelerinin diğer sektörlerle göre daha zor olduğu varsayılabilir. Nitekim aşağıda (Tablo 11) görüleceği üzere inşaat işkolu en çok kurumsuz eylemin yapıldığı işkoludur.

Üçüncü sıra 25 işyeri temelli eylemle Birleşik-Metal-İş (BMİS) ve Genel-İş tarafından paylaşılmaktadır. BMİS’in eylemlerinin hepsi özel sektör firmalarında gerçekleşmiştir ve 10’u yeni sendikalaşma, 8’i ise TİS süreçleriyle ilgili eylemlerdir. BMİS 2015 yılında MESS ile yapılan toplu iş sözleşmeleri ve peşinden gelen Metal Fırtına eylem dalgası sebebiyle 54 işyeri temelli eyleme imza atarak birinci gelmişti.

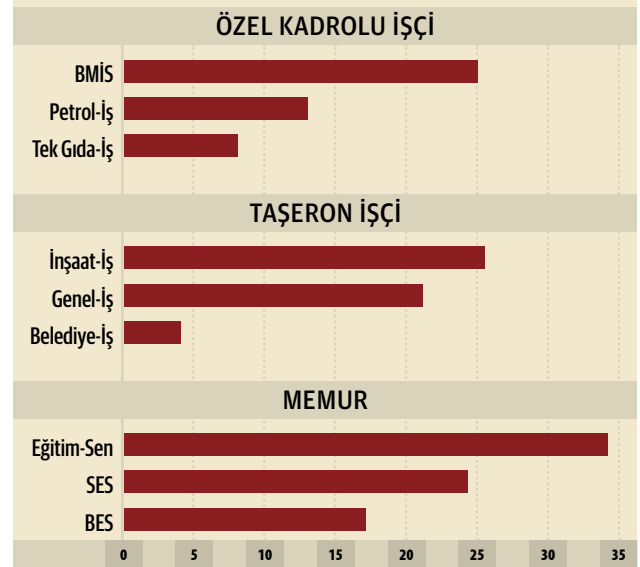
Genel-İş’in 25 eylemi belediyelerde, belediye ve kamu hastaneleri taşeronlarında odaklanmıştır. 25 eylemin 18’i (Belediye A.Ş.’ler dahil olmak üzere) kamu taşeronu işyerlerinde yapılmıştır. Genel-İş 2015 senesinde daha fazla (36 adet) işyeri temelli eylem yapmış ve yine üçüncü sırada yer almıştı.

KHK ile ilişkili eylem dalgasının etkisiyle KESK 2015’teki %24 oranından 2016’da %32’ye çıkmış ve konfederasyonlar arasında birinci gelmiştir. DİSK %39’dan %27’ye gerileyerek en çok eylem gerçekleştiren ikinci konfederasyon olmuştur. TÜRK-İŞ ise hemen hemen sabit kalarak %27’den %24’e düşmüş ve üçüncü sırada yer almıştır. HAK-İŞ’in ise %4’te sabit kalması

İŞYERİ TEMELLİ EYLEMLERDE KONFEDERASYONA GÖRE DAĞILIMI **GRAFİK 23**

İLK ÜÇ SIRA İTİBARIYLA FARKLI İSTİHDAM GRUPLARINDA SENDİKALAR **GRAFİK 24**

ilginçtir. Konfederasyon dağılımındaki en ilgi çekici değişiklik ise herhangi bir konfederasyona bağlı olmayan bağımsız sendikaların örgütlediği eylemlerin toplam içindeki oranının %4’ten %14’e çıkmasıdır. İnşaat-İş, TOMİS ve DGD-SEN’in eylemleri bu artışı büyük ölçüde açıklar.

Memur eylemlerinde ilk üç sırada KESK sendikaları yer alır. Taşeron işçilere odaklandığımızda ise 26 vakayla ilk sırada 2016’da kaydetmiş olduğu ivmeyi yukarıda da vurguladığımız İnşaat-İş gelir. İkinci ve üçüncü sırada ise genel işkolundaki iki sendika yer alır: Genel-İş ve Belediye-İş. Özel sektörde çalışan kadrolu işçilerde ise Birleşik-Metal-İş, Petrol-İş ve Tek Gıda-İş ilk üç sırada gelir.

EYLEMLERDE SENDİKALARIN YETKİSİNE GÖRE KONFEDERASYON DAĞILIMI **GRAFİK 25**

Memur sendikaları analize dahil edilmemiştir.

Sendikalaşma eylemleri

Grafik 25'te sol pastada sendikaların yetkili oldukları işyerlerinde gerçekleştirdikleri eylemlerin konfederasyonlara göre dağılımını görüyoruz. Sağdaki pastada ise sendikaların yetkileri olmadıkları işyerlerinde (yetki almak için) yaptıkları eylemlerin konfederasyon dağılımını görüyoruz.

Yetkili olunan yerlerde Türk-İş'in, yetkisiz olan yerlerde ise DİSK'in öne geçtiğinin altı çizilmelidir. Geçen sene de gözlenen bu eğilimden DİSK'in yeni yerlerde örgütlenme konusunda Türk-İş'e göre daha atak ve daha eylemci bir çizgi izlediği sonucunun çıkarılması mümkündür. İki konfederasyon arasındaki bu farkları yorumlarken üye sayısı bakımından Ocak 2017 itibariye Türk-İş'in DİSK'ten 6 kat büyük olduğu unutulmamalıdır.

2016 yılı bağımsız sendikaların toplam eylemler içerisindeki etkinliklerini arttırdıkları bir yıl oldu. 2015'te bağımsız sendikalar, yetkili olunmayan işyerlerindeki eylemlerin %11'ini gerçekleştirmiş iken 2016'da bu oran %37'ye çıktı. Bağımsız sendikaların sol pastada yer bulamamasının sebebi Türkiye'de yetki sahibi hiçbir bağımsız sendika bulunmamasıdır.

Günümüzde bir işçi sendikasının bir işyerinde örgütlenip eylem yapmaya ihtiyaç duymadan yetki alması zor olsa da mümkündür. Örneğin, 2014 sonbaharında çıkan Torba Yasa sonrası kamu taşeronu şirketlerinde gerçekleşen örgütlenmeler,

SENDİKALARIN ÖRGÜTLENMEK İÇİN YAPTIKLARI EYLEMLER

TABLO 10

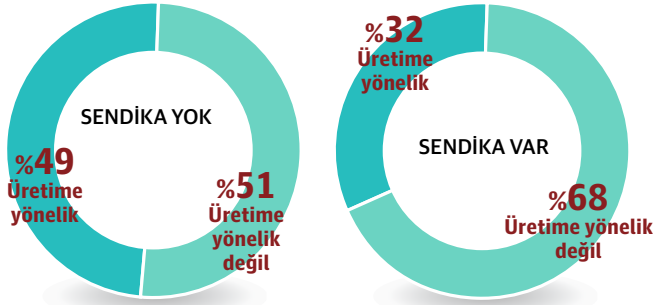
DİSK BMİS	9	Tez-Koop-İş	1
TÜRK-İŞ Kristal-İş	3	Tümka-İş	1
Dgd-Sen	3	TÜMKA-İş	1
TÜRK-İŞ Deriteks	2	TÜRK-İŞ Tek-Gıda-İş	1
DİSK Cam Keramik-İş	2	TÜRK-İŞ Türk-Metal	1
Liman-İş	2	TÜRK-İŞ Petrol-İş	1
Limter-İş	2	TÜRK-İŞ Maden-İş	1
Dev-Tekstil	1	TÜRK-İŞ TÜMTİS	1
Genel Maden-İ	1	DİSK Nakliyat-İş	1
Lastik-İş	1	DİSK Genel-İş	1
Öz-Büro-İş	1	DİSK Gıda-İş	1
Selüloz-İş	1	Tüm Emek Sen	1
Teksif	1	TÜRK-İŞ Belediye-İş	1

Not: Memur sendikaları dahil edilmemiştir. Toplam 42 vaka.

özel sektördeki sendikalaşma vakalarının geneline göre daha az eylem gerektirmiş gibi görünmektedir. Ancak kamu ile taşeronluk ilişkisi de dahil olmak üzere hiçbir ilişkisi olmayan özel sektör şirketlerinde herhangi bir eylem yapmaya gerek duymadan örgütlenebilmek çok daha düşük bir ihtimaldir. Bu sebeple sendikaların işyerlerinde yetki almak için gerçekleştirdikleri eylemler yeni sendikal örgütlenme mücadelelerinin önemli bir göstergesi olarak görülebilir. Eylem nedenlerinin analizinde sendikalaşma nedeni içeren vaka oranının 2015'te %15'ten 2016'da %13'e düştüğünü belirtmiştik. Vaka sayısındaki azalma ise daha çarpıcıdır. Bu özel alana baktığımızda Birleşik Metal-İş'in geçen yılki ataklığını sürdürmeye devam ettiğini görmek mümkündür.

2015'tekine benzer bir şekilde 2016'da da sendikaların örgütlediği işyeri temelli eylem vakalarında en az bir üretime yönelik eylem gerçekleştirme oranı (%32), sendikaların örgütlenmediği vakalarındaki orana (%49) göre daha azdır. Bu oranlar 2015'te sırasıyla %35 ve %41 idi. 2015'te %6 olan fark, 2016'da ciddi şekilde açılarak %17'ye çıkmıştır. 2015'te sendikası olmayan eylemlerdeki üretime yönelik olma oranının sendikalı eylemlere göre yüksek çıkmasını ilginç bulmuş ve bu farkın Metal Fırtına'nın is-

SENDİKALARIN ÖRGÜTLEDİĞİ/ ÖRGÜTLEMEDİĞİ EYLEMLERDE ÜRETİME YÖNELİK OLUP OLMAMA NİTELİĞİ **GRAFİK 26**

Not: Memur sendikaları dahil edilmemiştir.

tisnailiği ile alakalı olabileceğini not düşmüştük. Belli ki bu durum bize ilk görüldüğü kadar istisnai değildir. Sendikaların tarihsel olarak işçi ve işveren arasındaki anlaşmazlıkları daha az kavgacı yöntemlerle çözüme kavuşturma maksadıyla kurumsallaşmış yapılar olduklarını düşünürsek bu sonuç normal karşılanabilir. Herhangi bir sendikanın dahil olmadığı mücadelelerde, işçiler üretim sürecini etkileyecek eylem türlerine daha sık başvurmaktadır.

Kurumsuz eylemler

Hiçbir kurum tarafından örgütlenmeyen işyeri temelli eylem vakalarının sayısı 113'tür. Bu sayının tüm işyeri temelli eylem vakaları içindeki oranı %27'dir.

Kurumsuz eylemlerin kendi içindeki işkolu dağılımına baktığımızda %18 ile inşaat işkolunun birinci sırada geldiğini görürüz. İnşaat işkolunu metal ve tekstil izler.

i. Eylem mekanı

2016 senesinde işyeri temelli eylem vakalarının %57'sinde işyeri önünde eylem yapılırken, %27'sinde işyeri içinde eylem yapılmıştır. 2015'te bu oranlar sırasıyla %49 ve %38 idi. İşyeri içinden işyeri önüne 2015'ten 2016'ya yaklaşık 8 puanlık bir kayış söz konusu olmuştur. İşyerinin içinden dışına yönelen değişim eylem niteliğindeki güçsüzleşmenin bir diğer emaresi olarak yorumlanabilir. Kent merkezinde yapılan eylemler ise %9'dan %14'e yükselmiştir.

KURUMSUZ EYLEMLERİN İŞKOLU DAĞILIMI (%) **TABLO 11**

İŞKOLU	Oran (%)
İnşaat	18
Metal	15
Tekstil	13
Genel işler	8
Sağlık ve sosyal hizmetler	7

EYLEMİN MEKANINA GÖRE VAKALARIN DAĞILIMI **GRAFİK 26**

j. Devletin eylemlere müdahalesi

OHAL sebebiyle bu yıl devletin işyeri temelli eylemlere müdahale sayısında artış gözlenmiştir. Bu sebeple geçen yıl eksik bıraktığımız müdahale meselesini bu sene araştırmamıza ekledik. Tablo 12'de görüleceği üzere 2016 yılındaki 420 işyeri temelli eylem vakasının 48'ine (%11'ine) devlet ya da özel güvenlik müdahalesi gerçekleşmiştir. Bunların sadece 2'si özel güvenlik müdahalesi iken 46'sı (yine %11'i) devlet müdahalesidir.

Bilindiği üzere 15 Temmuz 2016'da darbe girişimi gerçekleşmiş, 20 Temmuz'da ise OHAL ilan edilmişti. 1 Ocak - 15 Temmuz arasında işyeri temelli eylemlerin %5'ine müdahale gerçekleşmişken, 16 Temmuz - 31 Aralık arasında müdahale oranı %22'ye çıkmıştır.

Tanımladığımız müdahale çeşitlerini açıklamakta fayda var.

Kolluk kuvvetlerinin sınırlandırıcı hafif müdahalesi durumundan kastımız polis ya da jandarmanın eylemi sınırlandıran ancak açık

DEVLETİN
EYLEMLERE
MÜDAHALESİ

TABLO 12

372	23	20	3	2	1
%89	%5	%5	%0.5	%0.4	%0.2
Müdahale yok	Kolluk kuvvetlerinin sınırlandırıcı hafif müdahalesi	Kolluk kuvvetlerinin şiddet içeren engelleyici müdahalesi	Valilik kararıyla eylem iptali	İşveren ve güvenliği tarafından müdahale	Grev erteleme

şiddet içermeyen müdahalesidir. Bu vakalarda gözaltı yoktur. Kolluk kuvvetleri eylemin mekanını ya da türünü sınırlar, örneğin işyeri önünde çadır kurulmasını engeller, yürüyüş yaptırmaz ama basın açıklaması yapılmasını engellemez. Kolluk kuvvetlerinin şiddet içeren engelleyici müdahalesi durumunda ise polis ya da jandarma şiddet kullanarak eylemi engellemeye çalışır. 2016 yılında gerçekleşen bu tarz 20 vakanın 17'sinde gözaltı vardır.

İşveren ve güvenliği tarafından müdahale ile kastedilen işverenin özel güvenlik elemanlarının eylemcilere müdahalesidir. Bu vakalarda polis ya da jandarma müdahalesi yoktur.

Valilik kararı ile eylem iptalinin anlamı açıktır. Ancak burada şu nokta önemlidir: Bu kodun yanındaki üç sayısı, 2016'da üç adet eylemin valilik kararı ile iptal edildiği anlamına gelmez. Unutmayalım ki bu rapor 2016 yılında gerçekleştirilmiş olan işçi sınıfı eylemleri üze-

rinedir. Dolayısıyla buradaki üç sayısının anlamı şudur: 2016 yılında valilikler tarafından verilen üç iptal kararı üzerine, eylem yapmak isteyen emekçiler, orijinal eylemlerini gerçekleştiremeseler de iptal kararına yönelik olarak bir protesto eylemi gerçekleştirmişlerdir. Valiliklerce iptal edilen ve akabinde bu kararı protesto niteliğinde bir basın açıklaması dahi yapılamayan vakaları ise bu araştırmanın kapsamı altında görmemiz mümkün değildir. Kaydetmiş olduğumuz üç vakadan bir örnek vermek gerekirse, KESK'in üyelerinin KHK'larla işten atılmasına karşı örgütlemek istediği bir mitingin iptal edilmesi karşısında yaptığı bir eylem örnek verilebilir.

Benzer şekilde grev erteleme de bu araştırmanın radarına girmesi için Bakanlar Kurulu'ndan karar çıkması yetmez. Bu karara karşı ilgili işçiler bir eylem gerçekleştirmelidir. Nitekim kaydettiğimiz vaka böyledir.

III. ÖRNEK İŞYERİ TEMELLİ EYLEM VAKALARI

AVCILAR BELEDİYESİ TAŞERONU TOMURCUK FİRMASI

İstihdam türü:	Kamu taşeronu
Eylem başlangıç tarihi:	03.05.2016
Eylem bitiş tarihi:	01.11.2016
Eylem nedeni:	Sendikalaşma
Eylemci sayısı:	43 (Mayıs) 60 (Haziran) 300 (Eylül)

Bu vaka Avcılar Belediyesi'nin temizlik işlerini üstlenen, yaklaşık 800 kişinin çalıştığı Tomurcuk isimli taşeron firma işçilerinin sendikalaşma mücadelesidir. İşçiler yoğun iş yükü, ödenmeyen ücretler ve işyerinde yaşanan toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri gibi sorunları çözmek için Belediye-İş sendikasında örgütlenirler.

Sendikalaşma mücadelesi karşısında Avcılar Belediyesi yönetimi ve taşeron firmanın cevabı işten atma olur. Firmada örgütlenen 43 öncü işçi 3 Mayıs tarihinde işten atılır ve 2016'nın dikkat çeken mücadelesi başlar. Altı ay boyunca Avcılar ilçesinin en işlek caddelerinden Marmara Caddesi'nde çadır kurularak sürdürülür. 20 Mayıs tarihinde 3 işçi daha işten atılır. 22 Mayıs'ta belediyede çalışan diğer taşeron işçiler ücretlerini alamadıkları ve atılan arkadaşlarına destek olmak için iş bırakırlar. Patron 6 işçiyi daha atar, ancak iş bırakma eylemi sonrasında atılan işçilerden 3'ünü işe geri alır. 9 Haziran'da ilçe meydanındaki direniş çadırında nöbet devam ederken, 19 işçi daha işten atılır ve direnişteki

arkadaşlarına katılır. Patron mücadeleyi zayıflatmak için direnişçi işçilere sendikadan istifa ettikleri takdirde işe geri alınacaklarını söyler. 6 işçi bu şekilde geri alınır ama bu hamle mücadeleyi zayıflatmaz. Haziran ayında direniş kitlesel yürüyüşler, kamuoyunun desteğini örgütleyen imza kampanyaları ve belediye yönetimindeki CHP'yi hedef alan eylemlerle sürdürülür.

Bu direniş de 15 Temmuz darbe teşebbüsü sonrası OHAL koşullarından etkilenir. 21 Temmuz günü belediyenin zabıtalı direniş çadırını kaldırmak için meydana gelir. İşçilerin ve sendikanın kararlı duruşu ile bu müdahale boşa düşer. Direniş çadırı muhafaza edilse bile polis işçilerin yürüyüş yapmasına ve slogan atmasına izin vermez. Ağustos ayında işçilerden 11'i direnişi devam ettiremeyeceklerini söyleyerek ayrılır. Ağustos sonunda işyerinde çalışmakta olan işçiler 1,5 aylık ücretleri ödenmediği için iki gün iş bırakırlar. Patronun cevabı aynıdır ve bu kez 250 işçiyi birden işten atar. Eylül ayı boyunca Avcılar meydanında yaklaşık 300 işçi direnişe devam ederler. 7 Ekim'de belediye yönetimi işçiler ve sendika ile görüşmeyi kabul eder. Yönetim tarafından atılan işçilerin gruplar halinde farklı birimlerde istihdam edileceği ve sendikanın muhatap alınacağı sözü verilir. 26 Ekim'de süreci ağırardan alan yönetime karşı ilçe meydanında kitlesel bir ihtar eylemi düzenlenir.

İşten atılan 320 işçinin işe iade süreci 1 Kasım'dan sonra hızlanır. Temizlik işlerini yapan işçiler belediyenin Fen İşleri Bölümü'nde işe alınır. Taşeron firma ve belediye yönetimi sendikayı kabul eder. Belediye-İş Sendikası yetkiyi alır ve TİS süreci başlar. Ayrıca, mücadelenin başında atılan 43 işçi için açılan işe iade davası sonuçlanır. Mahkeme, işçilerin sözleşmelerinin sendikal nedenlerle fesih edildiğine hükmeder. İşçilerin işe iade edilmesine, 12 maaşlık tazminat almalarına ve direniş sürecinde geçen 4 aylık maaşlarının ödenmesine karar verir. Avcılar Belediyesi'nin alt işvereni olan Tomurcuk firmasının işçileri 182 gün süren mücadeleleri boyunca fiili grev ve kalıcı direniş dahil olmak üzere toplamda dokuz eylem türü gerçekleştirirler.

TARIŞ GREVİ: KADIN İŞÇİLERİN ÖNE ÇIKTIĞI BİR MÜCADELE

İstihdam türü:	Mevsimlik ve özel kadrolu işçi
Eylem başlangıç tarihi:	08.08.2016
Eylem bitiş tarihi:	12.08.2016
Eylem nedeni:	Toplu iş sözleşmesinde anlaşma sağlanamaması
Eylemci sayısı:	212

Manisa'nın Alaşehir ilçesinde bulunan Tariş fabrikasında çalışan çoğunluğu kadınlardan oluşan işçiler Öz-Gıda İş'in yetki sahibi olduğu işyerinde greve çıkmak için sendikayı zorlar. Toplu iş sözleşmesi sürecinde anlaşma sağlanamaması üzerine yapılan oylama sonucunda işyerindeki 252 işçiden 175'i greve evet der. İşçilerin talepleri arasında öncelikli olarak ücretlere 100 TL zam yapılması, çalışma sürelerinin işçiler arasında eşit olarak dağıtılması ve iş yükünün hafifletilmesi yer alır.

8 Ağustos'ta işyerinde çoğunluğu oluşturan kadın işçiler greve çıkarlar. İşyerindeki 252 işçiden sadece 40'ı işbaşı yapar. Fabrika önünde direniş, ailelerinin de katılımıyla devam eder. Bu greve çeşitli sendikaların yanısıra milletvekilleri de destek verir. Dört gün boyunca süren eylemde arabulucu olarak milletvekili ve kaymakam rol üstlenir. 12 Ağustos'ta işçiler ve yönetim arasında anlaşma sağlanır. Buna göre 1 Ocak 2017'den itibaren işçi ücretleri 1900 TL'ye yükseltilecek, sosyal haklarda %10 oranında iyileşme sağlanacak ve greve katılan işçilere yönelik yaptırım uygulanmayacaktır.

Bir kısmı mevsimlik çalışan ve çoğunluğu kadın olan işçilerin öncelikli talepleri arasında çalışma sürelerinin eşitlenmesi yer alıyordu. Röportaj veren bir kadın işçi işyerindeki eşitsizliği: "Birimiz 1 gün, diğerimiz 8 gün çalışıyor. Patrona yakın olanlar 11 ay 29 gün, arası olmayanlar 2-3 ay çalışıyorlar" diye ifade eder. İşçilerin ısrarına rağmen sendika patronla yaptığı anlaşmada eşit çalışma süresine ilişkin talebe yer vermez. Ayrıca, grev sonlandırılıp işbaşı yapıldıktan sonra anlaşma maddelerinin birisi daha ihlal edilir. Greve katılan işçiler ücretsiz izne çıkarılır. İşleri askıya alınan işçiler patronla ve grev döneminde arabuluculuk yapan kaymakamlıkla görüşmek isterler fakat herhangi bir olumlu yanıt alamazlar. İşçiler konu ile ilgili hukuki süreç başlatmayı düşünürler.

EMAAR SQUARE TAŞERONU: İNŞAAT İŞ ÜYESİ DELTA ELEKTRİK İŞÇİLERİ

İstihdam türü:	Özel taşeronu
Eylem başlangıç tarihi:	26.08.2016
Eylem bitiş tarihi:	03.09.2016
Eylem nedeni:	Ücret ve tazminat gaspı
Eylemci sayısı:	30

İstanbul'daki Emaar Square inşaatının alt işverenlerinden biri olan Akfa Holding'e bağlı Delta Elektrik firması 15 Temmuz darbe teşebbüsü sonrasında kapanır. Firmada çalışan özel taşeron işçileri işsiz kalırlar. 2 aylık ücretleri ve kıdem tazminatları gasp edilen işçiler, üyesi oldukları İnşaat-İş sendikası ile birlikte 26 Ağustos'ta direnişe geçerler.

Yaklaşık 30 işçi başlattıkları direnişi mesai saatlerinde şantiyede tutulan nöbetlerle sürdürürler. Direnişe çeşitli sendikalar ve milletvekilleri destek verirler. Mücadelenin dördüncü gününde patrondan herhangi bir yanıt alamayan sendika ve işçiler Emaar Square'in satış ofisini işgal eder. İki gün süren işgal üzerine patron geri adım atar. Üst işveren Emaar yönetimi gasp edilen ücretleri ve kıdem tazminatlarını ödeme teminatı verir. Avukatlar ve muhasebecilerle görüşmeler devam ederken, yapılacak herhangi bir usulsüzlüğün önüne geçmek için işçiler işgal eylemini sürdürürler. 3 Eylül 2016'da taraflar arasında anlaşma sağlanır, işçilerin alacakları ödenir ve eylem bitirilir.

İstihdam türü:	Özel kadrolu
Eylem başlangıç tarihi:	08.12.2016
Eylem bitiş tarihi:	23.12.2016
Eylem nedeni:	Toplu iş sözleşmesinde anlaşma sağlanamaması
Eylemci sayısı:	300

Metal işkolunda yer alan ve yaklaşık 400 işçinin çalıştığı Bekaert'in Kocaeli Kartepe'de bulunan işyerinde Birleşik Metal-İş yetki sahibi sendikadır. Ocak 2015 yılında sendikanın başlattığı grev dalgasında firma MESS'ten ayrılarak sendikayla toplu iş sözleşmesini kendi başına yapmaya karar verir. Eylül 2016'da başlayan toplu iş sözleşmesi sürecinde işçilerin %21'lik

ücret zammı talebi karşısında patron %11'lik bir artış önerir. Ekim ve Kasım aylarında işçilerin işyeri içerisinde devam ettirdiği uyarı eylemleri sonuçsuz kalır ve 8 Aralık'ta greve çıkılır.

Kış soğuşunda işyeri önünde ateş yakıp nöbete başlayan işçilere, Kocaeli havzasında yer alan ve grevde olan Cem Bialetti ve ayrıca Alstom ve Baysan Kazan işçilerinden destek gelir. Patron direnişi zayıflatmak ve üretim kaybını telafi etmek için firma bünyesinde bulunan Çelik Kord fabrikasına işleri devreder. Direnişteki işçiler, Çelik Kord'da çalışan işçileri birlik olmaya çağırır ve Bekaert'teki grev sonucunun kendilerini de etkileyeceğini iletir. Fakat patronun Çelik Kord'a uyguladığı baskı yüzünden yapılan çağrı sonuçsuz kalır.

15 gün devam eden grev 23 Aralık'ta sendika, işçiler ve patronun uzlaşısıyla sonuçlanır. %21'lik ücret zammı ve gece vardiyasında çalışan işçilere yapılacak %40'lık ücret artışları gibi temel talepler karşılanmasa da direniş önemli kazanımlarla sonuçlanır. İmzalanan iki yıllık anlaşmaya göre gece vardiyasında çalışan işçi ücretlerine yüzde %10 zam alınır. Patron bir defaya mahsus olarak gece vardiyasında çalışanlar için 7000 TL, gündüz çalışanlar için ise 5000 TL brüt ücret ödemeyi kabul eder. Ayrıca, saatlik ücretlere 1,5 TL'lik ve sosyal haklara enflasyon oranı artı %3 zam yapılır.

IV. GENEL EYLEMLERİN ANALİZİ

2015 yılında 126 tane genel ve dayanışma eylem vakası tespit etmiştik. Ancak bu sayıya gerçekleştiğini tespit ettiğimiz 41 tane 1 Mayıs eylemini dahil etmemiştik. 2016 yılında ise hesaplamamıza 1 Mayıs eylemlerini de dahil ederek toplamda 188 genel ve dayanışma vakası tespit ettik. Bu vakaların 100'ünde çalışma hayatına ilişkin talepler ortaya konulmuş, 51'inde 1 Mayıs eylemleri ve mitingleri düzenlenmiş, 11'inde dayanışma eylemi yapılmıştır. Geri kalan 26'sında ise 8 Mart Dünya Kadınlar Günü'nde yapılan işçi eylemleri ve ülkedeki çeşitli siyasi gelişmelere verilen tepkiler yer almıştır.

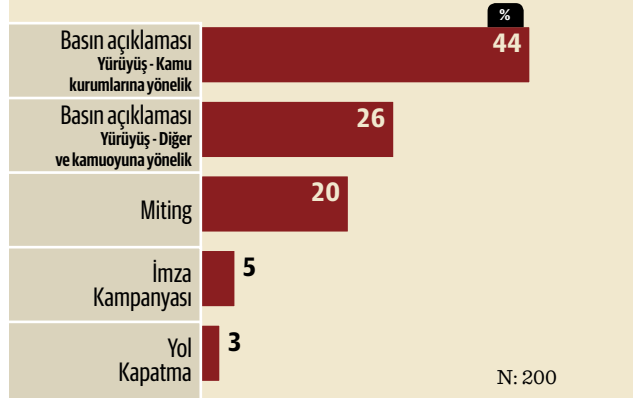
2015'ten 2016'ya işyeri temelli eylem vakalarının sayısı %33 azalırken, aynı dönemde dayanışma ve 1 Mayıs eylemleri de dahil olmak üzere genel eylem vakalarının sayısı %13 artmıştır. Genel eylem vakalarındaki artışın öncelikli sebebi ülkemizde çalışma hayatını derinden etkileyen kıdem tazminatının fona devredilmesi hazırlığı ve kiralık işçilik yasa tasarısının tetiklediği eylemlerdir.

İşyeri temelli eylem vakalarında kullandığımız aynı yöntemle genel eylem vakalarına katılanların sayısını hesapladığımızda 71 bin sayısına ulaşırız.

Grafik 28, 2016 yılında gerçekleşen 188 genel eylem vakasındaki 200 tekil eylemin türlerine göre dağılımını göstermektedir. Genel eylem

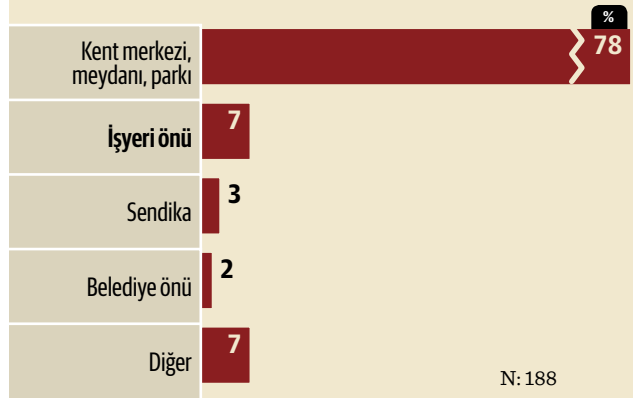
GENEL EYLEM VAKALARINDA EYLEM TÜRLERİ

GRAFİK 28

GENEL EYLEM VAKALARINDA EYLEM MEKANI

GRAFİK 29

vakalarında yapılan basın açıklaması/yürüyüş türleri muhataplarına göre işyeri temelli eylem vakalarından farklılaşır. İşyeri temelli eylem vakalarında işçiler sıklıkla kendi patronlarını muhatap alan basın açıklamaları düzenlerken, genel eylem vakalarında tanım gereği işçiler devlet kurumlarına veya kamuoyuna yönelik basın açıklamaları gerçekleştirirler.

Genel eylem vakalarını incelediğimizde basın açıklaması/yürüyüşün %70 oranla en fazla tercih edilen eylem türü olduğunu görüyoruz. Dağılıma baktığımızda %44'lük paya sahip devlete yönelik basın açıklaması/yürüyüş eylem türü ilk sırada yer almaktadır. Bu eylemler çoğunlukla, işçilerin kıdem tazminatının fona devredilmesi, kiralık işçilik yasa tasarısı gibi gelişmeler karşısında veya asgari ücrete ilişkin gerçekleştirdiği eylemlerdir.

İkinci sırayı %26'lık pay ile esas muhatabın kamuoyu olduğu basın açıklaması/yürüyüş eylem türü almıştır. Bu eylemler kamuoyunu bilgilendirmek, süregiden uygulamaları ifşa etmek ve mücadeleye destek sağlamak için yapılan eylemlerdir.

2016'da %20'lik paya sahip miting, bir eylem türü olarak en sık 1 Mayıs eylemlerinde karşımıza çıkar. 2016 Mayıs'ında KESK'in laiklik ve iş güvencesi için yaptığı miting de başka bir örnek olarak zikredilebilir.

Genel eylemlerin hangi mekânlarda gerçekleştiğine baktığımızda kentteki kamusal alanların %78 pay ile baskın bir şekilde birinci sırada yer aldığını görmekteyiz. Farklı işkollarından emekçileri bir araya getirmek ve kamuoyu desteğinin sağlamak için kamusal alanların genel eylemler açısından daha elverişli olduğunu söyleyebiliriz. İkinci sırada yer alan işyeri önü ise çalışma hayatına yönelik genel eylemlerin bir kısmının gerçekleştiği mekânlardır. Buradaki anlamıyla işyeri önleri aslında bir mekân olarak işçilerin kitlesel olarak bir araya gelebildikleri Organize Sanayi Bölgeleri'ni, farklı hizmet kollarından memurların çalıştığı devlet dairelerini ve işyerlerinin kümelendiği geniş çalışma havzalarını tarifler.

Bir eylemin birden fazla nedeni olabileceği malumdur. Dolayısıyla Grafik 30'da gösterilen oranların toplamı yüzü aşmaktadır. 2016 yılında Türkiye'de çalışma hayatı gündemini belirleyen iki önemli gelişmenin genel eylemlere ağırlığını verdiğini görmekteyiz. Eylemlerin yaklaşık yarısında ya kıdem tazminatı tasarısı ya kiralık işçi yasası ya da her ikisi birden rol oynamıştır. Genel eylemlerin örgütlenmesinde en önemli üç nedenden diğeri 1 Mayıs'tır. 2016 yılında gerçekleştirilen 188 genel eylem vakasının 51'inde 1 Mayıs'ın vesile olduğunu belirtmiştik.

İşçi sağlığı ve iş güvenliği (İSİG) meselesinin ülkemizdeki çalışma hayatının en yakıcı gündemlerinden bir tanesi olduğu bilinmektedir. Bu yıl gerçekleştirilen her 10 genel eylem vakasının 1'inde bu gündem doğrudan eylem nedenleri arasında yer almaktadır. Soma maden katliamının devam eden mahkeme sürecinde

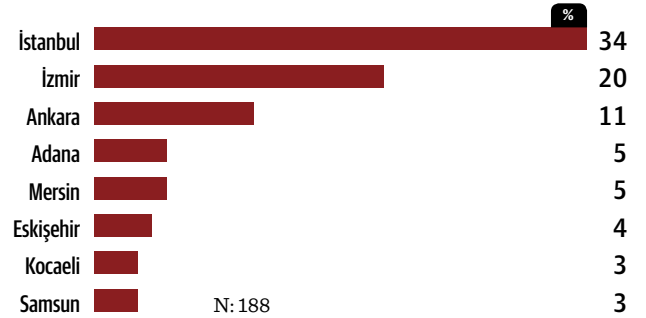
GENEL EYLEM VAKALARINDA EYLEM NEDENİ

GRAFİK 30

GENEL EYLEM VAKALARINDA EYLEMİN YAPILDIĞI İLLER

GRAFİK 31

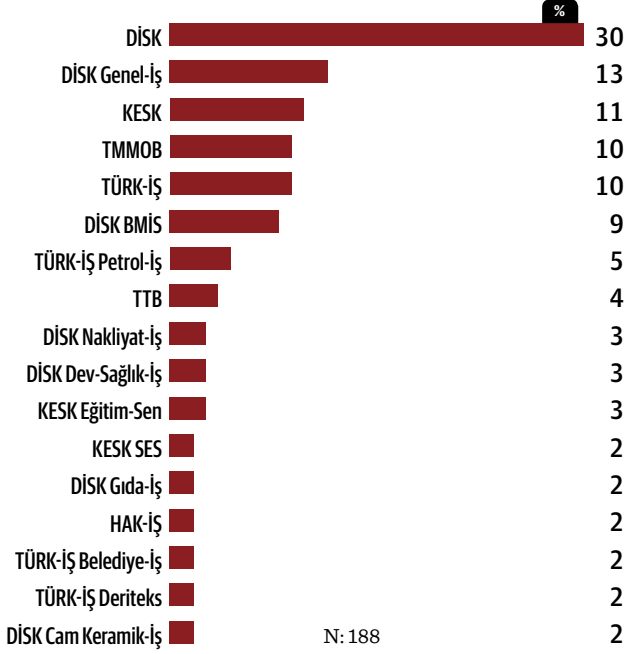
örgütlenen destek eylemleri, Siirt Şirvan'da 18 işçinin ölümüne sebep olan iş cinayeti sonrası gerçekleşen eylemler ve her ayın ilk Pazar günü işçi ailelerinin yıllardır düzenli olarak gerçekleştirdiği Vicdan ve Adalet Nöbetleri 2016 yılında bu gündemle gerçekleştirilen genel eylemlerin örnekleridir.

Toplumsal cinsiyete ilişkin sorunlar ve talepler ise genel eylemlerin ancak %3'ünde doğrudan bir neden olarak rol oynamıştır. Bu eylemlerin neredeyse hepsi 8 Mart Dünya Kadınlar Günü vesilesi ile sendikaların ve işçilerin örgütlediği, kadınların çalışma koşullarındaki eşitsiz konumunu görünür kılan eylemlerdir.

Tespit ettiğimiz 188 vakanın il dağılımına baktığımızda üç büyükşehrin öne çıktığını görmekteyiz. İlk üç sıra işyeri temelli eylemlerdeki il dağılımıyla aynıdır. Kocaeli, Bursa gibi sanayi kentleri işyeri temelli eylem sıralamasında üst

GENEL EYLEM VAKALARINDA KURUMSALLIK

GRAFİK 32

sıralarda iken, genel eylemler dağılımında daha aşağıda yer almışlardır.

Genel eylem vakalarında işyeri temelli eylem vakalarından farklı olarak sıklıkla birden fazla istihdam türünden emekçiler katılır. Önemli sayıda eylemde eylemcilerin istihdam türlerini net bir şekilde tespit etmek mümkün değildir.

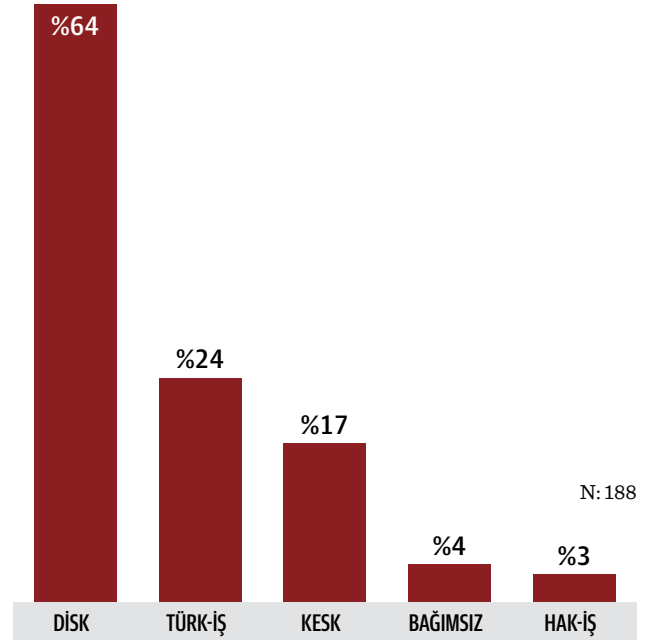
Genel eylemlerin önemli bir bölümünün birden fazla sendika ya da kurum tarafından yapıldığı unutulmamalıdır. Grafik 32, toplamda 188 genel eylem vakasının yüzde kaçında ilgili kurumun dahil olduğunu gösterir.

2016 yılındaki genel eylemlerin %30'unu DİSK, %11'ini KESK ve %10'unu ise Türk-İş konfederasyonu örgütlemiştir. İşyeri temelli eylem vakaları ağırlıklı olarak tekil bir sendika tarafından yapılırken, genel eylem vakalarında konfederasyon düzeyinde örgütlenmeler öne çıkmaktadır. Bu durumun istisnaları eylemlerin %13'ünde örgütleyici olarak yer alan Genel-İş ve %9'unda yer alan BMİS'tir.

Genel eylem vakalarının %10'nunda TMMOB, %4'ünde TTB örgütleyici olarak yer almaktadır. Meslek örgütlerinin pek çok sendikadan daha üst sıralarda bulunması dikkat

GENEL EYLEM VAKALARINDA KONFEDERASYONLAR

GRAFİK 33

çekicidir. TMMOB'un ülkemizdeki sokak eylemlerinde etkin olan kurumların başında geldiği Uysal'ın çalışmasında da vurgulanmıştır.¹

Grafik 33'teki kurumsallık dağılımının bize gösterdiği üzere DİSK hem konfederasyon olarak hem de kendisine bağlı sendikalarla genel eylemlere ciddi şekilde ağırlığını koymuştur. Türk-İş konfederasyonu olarak ve bağlı sendikalarıyla genel eylemlerde yüzde %21 pay ile ikinci sıradadır. Türk-İş de DİSK gibi 1 Mayıs mitingleri tertiplemiş, kıdem tazminatının fona devredilmesine tepki göstermiş, imza kampanyaları örgütlemiştir. KESK'in gerek konfederasyon olarak gerekse kendisine bağlı olan sendikalar aracılığı ile yaptığı genel eylemler %17 ile üçüncü sırada gelir.

1 Uysal, Ayşen (2017) Sokakta Siyaset, Türkiye'de Protesto Eylemleri, Protestocular ve Polis, İstanbul: İletişim Yayınları, sf. 144.

EK - İŞYERLERİ LİSTESİ

Aşağıdaki listede yer alan kurum ve işyerlerinde 2016 yılında basına yansımış en az bir eylem gerçekleşmiştir. Eylem taşeron işçileri tarafından gerçekleştirildiyse ana işverenin ismi yazılmıştır.

A

- A-101
- ABB Elektrik
- Acarlar Holding taşeronu
- Acıbadem Hastanesi inşaatı taşeronu
- Adana Halk Sağlığı Merkezi
- Ak Nişasta
- Aka Deri
- Akasya Yapı taşeronu
- Akfa Holding taşeronu
- Aksa Elektrik
- Alarko Holding taşeronu
- Alsan Aliminyum
- Altherm Klima
- Ankara Eğitim ve Araştırma Hastanesi taşeronu
- Antalya Büyükşehir Belediyesi ve taşeronu
- Antalya Üniversitesi Hastanesi taşeronu
- Arbul Tekstil
- Asil Çelik
- ASKİ taşeronu
- Atioğlu İnşaat taşeronu
- Avcılar Belediyesi taşeronu
- Avon Kozmetik Ürünleri taşeronu
- Aydınli Deri - Orjin Grup
- Aypa Tekstil

B

- Bağcılar Eğitim ve Araştırma Hastanesi
- Bakırköy Belediyesi ve taşeronu
- Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi
- Balçova Jeotermal Tesisleri
- Baldur Süspansiyon Fabrikası
- Başkurt Kablo ve Motor

- Behçet Uz Eğitim ve Araştırma Hastanesi
- Bekaert
- Bel Karper
- Bereket Enerji taşeronu
- Beşiktaş Belediyesi ve taşeronu
- Birko
- Borcam Madencilik
- Bornova Belediyesi taşeronu
- Borsa Market
- Buca Belediyesi
- Bursa Büyükşehir Belediyesi taşeronu

Ç

- Çalışma Bakanlığı
- ÇEDAŞ - Çamlıbel Elektrik Dağıtım Anonim Şirketi
- Cardin Concept
- Carrefour taşeronu
- Çaykur
- Cem Bialetti
- Çerkezköy Belediyesi taşeronu
- Çetinkaya Nakış
- CG Group - ZekSan İnşaat
- Çiğli Belediyesi ve taşeronu
- Cihangiroğlu Hava Balon Şirketi
- Çimtaş
- CMT Halı
- Çorlu Belediyesi
- Cornaglia
- CP Piliç

D

- DAP Yapı taşeronu
- De-Ka Madencilik
- DEDAŞ - Eksim Holding ve taşeronları
- Dendro
- Denizli Adalet Sarayı inşaatı taşeronu

- Derimsan
- Dersim Belediyesi
- Devlet Su İşleri Müdürlüğü taşeronu
- DİA Holding taşeronu
- Dimteks Tekstil
- Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi
- Diyarbakır Ergani Devlet Hastanesi taşeronu
- Döhler Gıda
- Dora Otel
- Dostcam
- Dumankaya Holding - DKY Business Kartal taşeronu
- Düzce Belediyesi taşeronu
- Düzce Cam
- DYO Matbaa Mürekkepleri
- Dytech

E

- Edirne Sultan 1. Murat Devlet Hastanesi taşeronu
- Ege Çelik Sanayi
- Egemen İnşaat taşeronu
- EGO Elektrikli Aletler
- Ekorama
- EKU FREN
- Elginkan - Valfsel Armatür
- Elit Madencilik
- Emaar İnşaat ve taşeronları
- Emlak Konut GYO taşeronu
- Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı
- Enpay
- Erciyes Üniversitesi Tıp Fakültesi
- Erdemir - Ereğli Demir ve Çelik Fabrikaları
- Ermenek Cenne Linyit Kömürü taşeronu
- Eroğlu GYO taşeronu
- Eurotex
- Evyaport

F

- Ferrero
- Fersan Tekstil
- FOM Group taşeronu
- Ford Otosan

G

- Gaziantep Büyükşehir Belediyesi
- Gaziosmanpaşa Belediyesi taşeronu
- Gemlik Gübre
- General Elektrik
- Gölyazı Organize Taşımacılık
- Gül Yapı taşeronu
- Güler Çuval
- Gür Yapı taşeronu

H

- Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi taşeronu
- Haribo
- Has Çuval
- Hayat Kağıt
- Hektaş Grup taşeronu
- Hyundai

İ

- İC İçtaş - Astaldi taşeronu
- İFF Aroma Esans
- İGDAŞ - İstanbul Gaz Dağıtım Sanayi
- İlci Holding
- İmbat Madencilik
- İnci Otel

- İnci Plastik
- İncirlik Hava Üssü ve taşeronu
- İŞKUR - Türkiye İş Kurumu
- İstanbul Büyükşehir Belediyesi - İSKİ
- İstanbul Büyükşehir Belediyesi - İSPARK
- İstanbul Defterdarlığı
- İstanbul Haydarpaşa Eğitim ve Araştırma Hastanesi
- İstanbul Üniversitesi
- İstanbul Üniversitesi Çapa Tıp Fakültesi Hastanesi Taşeronu
- İzmir Alsancak Devlet Hastanesi
- İzmir Büyükşehir Belediyesi - İZBAN
- İzmir Büyükşehir Belediyesi - ESHOT
- İzmir Büyükşehir Belediyesi - İZELMAN
- İzmir Büyükşehir Belediyesi ve taşeronları
- İzmir İtfaiyesi
- İzmir Kemalpaşa Pakmaya İlkokulu
- İzmir Valiliği
- İzocam

K

- Kalyoncu Grup taşeronu
- Karabağlar Belediyesi
- Karaelmas Madencilik İşletmesi
- Karayolları Genel Müdürlüğü taşeronu
- KARDEMİR - Karabük Demir Çelik
- Kartal-Kaynarca Metro İnşaatı taşeronu
- Kastaş Kauçuk
- Kayseri Belediyesi taşeronu
- KIPTAŞ taşeronu
- Kiraz Belediyesi
- Kırıkkale Doğalgaz Kombine Çevrim Santrali taşeronu

- Koç Holding - Arçelik LG
- Kocaeli Üniversitesi
- Kocaer Haddencilik
- Kolin Enerji
- Konak Belediyesi taşeronu
- Küçükçekmece Belediyesi taşeronu

LMN

- LCW ve taşeronu
- Lufthansa taşeronu
- Maliye Bakanlığı
- Mamak Belediyesi
- Manisa Belediyesi taşeronu
- Mardan Palas Otel
- Mardin Büyükşehir Belediyesi
- Marmara Siegener Galvaniz
- Mata Ahsap Automotiv
- Mecaplast
- MEFAR
- Mehmetçik Vakfı - Maslak Opet Tesisleri
- Mercedes-Benz
- Mersin Şehir Hastanesi taşeronu
- Mescidoğlu AŞ taşeronu
- Mescier Demir Çelik taşeronu
- Midal Kablo
- Milli Eğitim Bakanlığı
- MSC / Medlog Lojistik
- Munzur Su
- Muratpaşa Belediyesi taşeronu
- Naksan
- Nedlloyd Road Cargo
- Nestle
- NSK Armatür
- Nuh Çimento
- Nurol GYO taşeronu

OO

- ODS - Ortadoğu Döküm Sanayi
- ODTÜ ve taşeronları
- Okmeydanı Eğitim ve Araştırma Hastanesi taşeronu
- Olmuksan taşeronu
- OYAK - Akdeniz Kimya
- Oyak Sitesi taşeronu
- Özalp Belediyesi taşeronu
- Özkan Demir Çelik San AŞ
- Özyurt İnşaat taşeronu

PQR

- Petkim Petrokimya Holding ve taşeronu
- Petlas Lastik ve taşeronu
- Polat Maden Sanayi
- Porland
- PTT
- Queen Elizabeth Otel
- Ramsey taşeronu
- Raysi ve Trent Tekstil
- Rec Örme
- Renault
- Roche
- Rönesans İnşaat taşeronu

SS

- Sağlık Bakanlığı
- Saadet Gıda Fabrikası
- Samsun Göğüs Hastalıkları ve Göğüs Cerrahisi Hastanesi
- Samsun Towers taşeronu

- Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi taşeronu
- Schenider Elektrik
- Şeker Fabrikaları
- Selçuk Belediyesi
- Selçuk Üniversitesi
- Senkromeç
- SeraPool
- SETRMS Tesettür Giyim
- Seyhan Belediyesi
- SİDEMİR - Sivas Demir Çelik İşletmeleri
- Şişecam
- Şişli Belediyesi ve taşeronu
- Şişli Hamidiye Etfal Eğitim ve Araştırma Hastanesi taşeronu
- SNOP Metal
- Soma Holding - Gürmen Enerji taşeronu
- Subor
- Süperpak Ambalaj
- Sur Yapı taşeronu
- Swiss Otel taşeronu

T

- Taksim İlk Yardım Hastanesi taşeronu
- TARIŞ
- TCDD ve taşeronu
- Tedi Depo
- Teknik Yapı
- Teknosa
- Termikel AŞ
- Tetra-Pak
- TOFAŞ - Türk Otomobil Fabrikası
- TOKİ taşeronu
- Tor Demir
- Trend Tekstil
- TTK - Türkiye Taşkömürü Kurumu ve taşeronu

- TÜPRAŞ - Türkiye Petrol Rafinerileri
- Türkiye Kamu Hastaneleri Kurumu
- Türkiye Petrolleri

UÜVYZ

- Üçüncü köprü inşaatı taşeronu
- Uğur Tekstil
- Ukinox
- Uludağ Üniversitesi
- Urfa Balıklıgöl Devlet Hastanesi
- Vakıflar Bölge Müdürlüğü inşaatı taşeronu
- Yağmur Mobilya
- YDA Park Avenue taşeronu
- Yentur Dokuma
- Yıldız Holding - Ülker
- YTY İnşaat taşeronu
- Yüksel Endüstri
- Zara taşeronu
- ZF Lemförder

Emek alışmaları Topluluğu (ET), 2014 yılı Eylül ayında bir grup akademisyen, araştırmacı ve sendika uzmanının daha koordineli çalışma imkanları üzerine gerçekleştirdiği bir dizi buluşma sonucu doğdu. Nisan 2016'da 2015 İşçi Sınıfı Eylemleri Raporu'nu, 2017 yazında ise elinizde tuttuğunuz 2016 İşçi Sınıfı Eylemleri Raporu'nu yayınladı.

ET emek hareketine destek vermek isteyen araştırmacıların, akademisyenlerin, gazetecilerin, genel anlamda yazar-çizerlerin organize bir şekilde hareket ederek nitelikli ve etkili ürünler ortaya koyabilecekleri bir zeminin kurumsallaşmasını hedefler. Emek hareketinin farklı öznelerine eşit mesafede durur ve harekete somut katkı sunmayı amaçlar. ET, bu amaç ve ilkelerini paylaşan herkesin katılımına açıktır.

2017 raporunu 2018'in ilk aylarında çıkarmayı hedefliyoruz. Raporlama konusunda nihai hedefimiz İSİG Meclisi'nin yaptığı gibi düzenli aylık raporlar çıkarmaktır. Bu şekilde yapılacak düzenli ve güncel raporların işçi hareketine olan ilgiyi artıracadıını düşünüyoruz. Bu üretim kapasitesine ulaşmak için elbette çoğalmaya ihtiyacımız var. 2018'de bu gönüllü kapasitesine ulaşmayı umuyor ve sizi saflarımıza çağırıyoruz.